

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

(підпис)

«__» _____ 20__ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня бакалавра

зі спеціальності 07072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

за бакалаврською програмою Податкова та митна справа

на тему «Митна політика держави та шляхи її вдосконалення»

Виконавець :

Студент 42 групи ФФБС

Мулява Ігор Романович

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Науковий керівник:

К.Е.Н.

(науковий ступінь, вчене звання)

Шикіна Наталія Анатоліївна

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Одеса 2024

АНОТАЦІЯ

Мулява І.Р., «Митна політика держави та шляхи її вдосконалення».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» за освітньою програмою професійного за спрямування «Податкова та митна справа». – Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2024.

У роботі розкрито аналіз існуючих підходів до митної політики держави та розробка пропозицій щодо її вдосконалення з метою підвищення ефективності зовнішньоекономічних відносин та стимулювання економічного розвитку.

Досліджено досвід реформування митної політики в інших країнах та запропоновано шляхи адаптації найкращих практик для вітчизняної митної системи. Особлива увага приділена впровадженню електронних митних декларацій, спрощенню митних процедур та посиленню боротьби з митними правопорушеннями.

Розроблено рекомендації щодо вдосконалення митної політики, спрямовані на підвищення її прозорості, ефективності та справедливості. Запропоновано використання цифрових технологій, оптимізацію тарифних ставок та зміцнення міжнародного співробітництва у сфері митної справи.

Ключові слова: митна політика, митне регулювання, митний контроль, електронні митні декларації, митні процедури, зовнішньоекономічні відносини.

ANNOTATION

Mulyava I.R., "The customs policy of the state and ways of its improvement".

Qualification work for obtaining a bachelor's degree in the specialty 072 "Finance, banking and insurance" under the professional educational program in the direction "Tax and customs affairs". – Odesa National University of Economics. - Odesa, 2024.

The work reveals the analysis of existing approaches to the customs policy of the state and the development of proposals for its improvement in order to increase the efficiency of foreign economic relations and stimulate economic development.

The experience of reforming the customs policy in other countries was studied and ways of adapting the best practices for the domestic customs system were proposed. Special attention is paid to the introduction of electronic customs declarations, the simplification of customs procedures and the strengthening of the fight against customs offenses.

Recommendations for improving customs policy aimed at increasing its transparency, efficiency and fairness have been developed. The use of digital technologies, optimization of tariff rates and strengthening of international cooperation in the field of customs affairs are proposed.

Key words: customs policy, customs regulation, customs control, electronic customs declarations, customs procedures, foreign economic relations.

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ

- 1.1 Поняття та сутність митної політики
- 1.2 Основні функції митної служби
- 1.3 Види митних платежів та їх призначення

РОЗДІЛ II. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

- 2.1 Організаційна структура митної служби України
- 2.2 Законодавча база митної діяльності
- 2.3 Проблеми та недоліки в роботі митних органів

РОЗДІЛ III. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

- 3.1 Зміни в законодавстві щодо митної діяльності
- 3.2 Впровадження новітніх технологій в митну практику
- 3.3 Підвищення кваліфікації працівників митних органів

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

ВСТУП

Актуальність теми "Митна політика держави та шляхи її вдосконалення" полягає у важливості митної політики для економічного розвитку та забезпечення національної безпеки країни. Митна політика безпосередньо впливає на торгівлю між країнами, регулюючи імпорту та експорт товарів і послуг, що відіграє ключову роль у формуванні бюджету країни через митні збори.

Перш за все, митна політика є інструментом захисту внутрішнього ринку від неконтрольованого імпорту іноземних товарів, які можуть завдати шкоди місцевому виробництву. Через митну політику держава може впливати на конкурентоспроможність національних товарів, захищаючи і підтримуючи місцеві підприємства.

Крім того, митна політика сприяє боротьбі з контрабандою і нелегальним переміщенням товарів через кордони. Ефективна митна служба важлива для забезпечення законності в імпортно-експортних операціях та для запобігання економічних та соціальних загроз.

Наразі, в умовах глобалізації та змін у світовій економіці, вдосконалення митної політики є критично важливим. Необхідно адаптувати митну політику до нових викликів, таких як цифрова торгівля та транснаціональні економічні угоди. Це потребує інтеграції новітніх технологій для контролю та автоматизації митних процесів, а також зміцнення міжнародної співпраці у митній сфері.

Таким чином, дослідження та аналіз шляхів вдосконалення митної політики можуть сприяти створенню ефективніших стратегій для забезпечення економічного зростання та захисту національних інтересів у складних умовах сучасної глобальної економіки. Метою даної

дипломної роботи є аналіз існуючих підходів до митної політики держави та розробка пропозицій щодо її вдосконалення з метою підвищення ефективності зовнішньоекономічних відносин та стимулювання економічного розвитку.

Завданнями дослідження є:

1. Розкрити поняття та сутність митної служби України
2. Визначити основні функції митної служби
3. Описати види митних платежів та їх призначення
4. Розібрати організаційну структуру митної служби, провести її аналіз та роздивитись динаміку за останні роки
5. Розглянути законодавчу базу митної системи України
6. Визначити проблеми та недоліки в роботі митних органів
7. Навести приклади шляхів вдосконалення роботи митної служби для її більш ефективної роботи

Об'єктом дослідження є процес здійснення митної діяльності в Україні та її особливості. тоді як предметом є конкретні інструменти та методи її впровадження та вдосконалення.

Предметом дослідження є митна політика держави та шляхи її вдосконалення.

Для досягнення поставлених завдань будуть використані наступні методи дослідження:

- аналіз наукової літератури;
- порівняльний аналіз;
- статистичний аналіз;
- експертні оцінки;
- моделювання.

Практичне значення роботи полягає у можливості застосування розроблених рекомендацій для підвищення ефективності митної політики, забезпечення прозорості та справедливості митних процедур, що сприятиме залученню іноземних інвестицій та підтримці національних

виробників. Результати дослідження можуть бути використані як в урядових структурах, так і в академічному середовищі для подальшого вивчення та аналізу митної політики. У роботі проаналізовані праці вітчизняних та зарубіжних вчених таких як Мартинюк В. П., Луцик А. І., Крисоватий А., Криварникова І.Ю., Карамбович І. М., Гребельник О. П. та інші.

Ця робота сприятиме глибшому розумінню механізмів митної політики та її впливу на економіку держави, а також стане основою для подальших досліджень у цій важливій сфері.

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ

1.1 Поняття та сутність митної політики

Дана політика в галузі митної справи, а також її основні положення, перебувають здебільшого в консенсусному стані в багатьох країнах світу. Це є наслідком розвитку інтеграційних процесів, зміцнення гуманітарного законодавства, відкритості суспільств і підвищення значення та важливості міжнародних відносин. Згідно зі статтею 2 Митної політики України, МК є одним з основних принципів і напрямів діяльності держави, що забезпечує безпеку та економічні інтереси країни за допомогою здійснення нетарифних заходів митного та зовнішньоекономічного контролю. Умови, за яких відбувається трансформація української митної політики. Дана митна політика України, починаючи з 1991 року, зазнавала кілька етапів розвитку: від впровадження "неконтрольованих" заходів у сфері ліберальної тарифної політики, до реалізації політики вибіркового протекціонізму та приєднання до СОТ, що є новим етапом у контексті лібералізації. Чи існує реальність світової торговельної системи? О. Гребельник у 2005 році перерахував чотири етапи розвитку митної системи України: від початку до кінця. Очевидно, що за минулі шість років митна система України зазнала змін у своїй діяльності та уявленнях про її

функції, які змінилися. Отже, під час розгляду періодизації А. Гребельника, слід розглянути шість років. Гребельника, слід розглянути шість етапів (рис. 1.1) [1, с. 15].

Рис. 1.1. Етапи трансформації митної політики України [6]

роки, у період з початку 1993 року було запроваджено тарифи, які відповідали радянським. Приблизно з 1993 р. (з 11 січня 1993 року) розпочалося ухвалення українського єдиного тарифу та подальший розвиток системи міжнародної торгівлі, яка стала значно ліберальнішою. На більшість товарів, які були включені до єдиного митного тарифу України, імпорتنі тарифи були встановлені на рівні 0- 10%. З метою стимулювання експорту було запроваджено митно-тарифну політику, яка

мотивувалася значно нижчими середньозваженими цінами на внутрішньому ринку порівняно зі світовими, що, своєю чергою, призводило до значного вивезення продукції та загострення проблеми дефіциту. Цей захід, однак, не вирішив усіх проблем [2, с. 400].

Навпаки він сприяв ще більшому поглибленню корупції та тінізації зовнішньоекономічної діяльності. Існує низка причин, через які необхідно було провести лібералізацію експортної діяльності. Серед них - висока інфляція, знецінення національних валют і негативне сальдо платіжного балансу.

Це сталося внаслідок того, що акцент тарифної системи регулювання зовнішньоекономічних зв'язків змістився в бік імпорту. Початок третього етапу припадає на 1996-1997 роки. Починаючи з 1996 року експортні податки виконують функцію, спрямовану на регулювання. З цієї причини, для забезпечення оптимального завантаження державних підприємств, необхідно блокувати експортні потоки сировини і напівфабрикатів, які є важливими для економіки країни. При експорті (вивезенні) мито застосовується здебільшого на велику рогату худобу (75%), шкіряну сировину (30%) і металобрухт (30%). Постановою уряду від вересня 1999 року було запроваджено ставки вивізного мита на насіння деяких олійних культур у розмірі 23% (скорочення до 17% з 2000 року).

Правила зовнішньої торгівлі були істотно змінені на початку 1996 року. На деякі товари було відновлено експортні мита. Це стосується шкур тварин, брухту чорних і кольорових металів. Після введення нових експортних обмежень та індикативних цін з лютого 1996 року, багато видів експортної продукції стали піддаватися новим обмеженням та індикативним цінам. З метою захисту вітчизняного виробництва і ринку від протекціоністських заходів, у частині митного і тарифного регулювання вживаються заходи щодо посилення протекціонізму. Беручи до уваги євроінтеграційний настрій зовнішньої політики України, 2000 року мінімальну ставку ввізного мита було знижено до 25%. До рівня товарного найменування зовнішньоекономічної діяльності (ТН ЗЕД) також

знижено ставку ввізного мита [3, с. 145].

З метою спрощення оподаткування окремих видів продукції, у 2005 році було внесено зміни до Закону України "Про тарифи", внаслідок яких окремі види сільськогосподарської продукції, продукти харчування та товари легкої і металургійної промисловості стали обкладатися нульовим податком. Це було зроблено для того, щоб забезпечити Україні вступ до СОТ. Цей процес відбувався в контексті вступу країни до СОТ, що можна побачити на прикладі еволюції національних митних режимів. З 2008 року починається шостий етап. Починаючи з 2008 року, Україна вступила до СОТ.

Цей період був складним для економіки країни, оскільки він збігся з глобальною економічною кризою.

Вступ України до СОТ вплинув на лібералізацію митної політики та системи. Незважаючи на те що процес вступу до СОТ уже було раніше згадано, для нашої країни цей час є особливим. Слід підкреслити, що процес лібералізації митних правил не означає, що він обов'язково сприяє захисту митної території країни. Під захистом митної території, ми розуміємо введення такого тарифу та його застосування в майбутньому, що дасть змогу економіці країни отримати (або принаймні зберегти) конкурентні переваги на ринках усередині та за кордоном. У рамках митної політики України, лібералізація має забезпечити баланс інтересів країни та сприяти їх збалансуванню.

Наукові праці українських учених присвячені питанням митного регулювання. До їх числа входять такі вчені, як І. Бережнюк, Т. Курило, А. Стельмашук, Т. Калінеску, А. Єршов та інші. Завдання, які вирішує митна політика України, є невід'ємною частиною національної політики. Вона спрямована на забезпечення захисту національних інтересів України у сфері економіки, соціальної сфери та охорони природи. Фундаментальні інтереси країни та відповідні аспекти політики національної безпеки є основою для здійснення митної політики.

Вона здійснюється за допомогою розроблення відповідних стратегій, концепцій, планів у різних сферах діяльності всередині країни та за кордоном, які відповідають законам і нормативним актам, що регулюють діяльність у країні та за її межами. Огляд міжнародних правових актів і практики [5, с. 22].

Порядок реалізації митних правил в Україні спрямований на переміщення товарів між фізичними та юридичними особами, які перетинають кордон країни. У цій стратегії одним із ключових елементів є політика в галузі зовнішньоекономічної діяльності. Зовнішньоекономічні заходи являють собою сукупність заходів, які спрямовані на підвищення ефективності функціонування національної економіки у світовій економічній системі за допомогою принципів лібералізму. Вони дають можливість вітчизняному виробнику отримати переваги на ринках світу, а також захищають внутрішній ринок від потрясінь. Існують протекціоністські форми конкуренції, які спрямовані на придбання іноземних товарів.

Під час здійснення діяльності країн світового ринку було розроблено певні заходи для захисту національного виробника або його внутрішнього ринку від недобросовісної конкуренції з боку іноземної компанії, а також для отримання доступу на зовнішній ринок. Протекціонізм у світовій торгівлі став ефективнішим і гнучкішим завдяки значному зниженню

тарифних ставок і рівня тарифного контролю. Він ґрунтується на нетарифних підходах регулювання, які постійно оновлюються, модифікуються та вдосконалюються.

Нинішня національна митна політика України являє собою сукупність різноманітних стратегій і методів, що спрямовані на захист національних інтересів країни у сферах політики, економіки, суспільства та довкілля. Митна політика ґрунтується на фундаментальних інтересах країни та відповідних аспектах політики національної безпеки, що реалізується шляхом упровадження відповідних теорій, стратегій, концепцій та планів у різних сферах національної діяльності всередині країни та за кордоном, згідно з чинним законодавством та нормативними актами. Огляд міжнародних правових актів і практики.

Порядок реалізації митних правил в Україні спрямований на переміщення товарів між фізичними та юридичними особами, які перетинають кордон країни.

Структура митної політики як системи включає такі складові: нормативно-правове забезпечення, інституційне забезпечення, інформаційно-аналітичне обслуговування, матеріально-технічне та фінансове забезпечення, матеріально-технологічне та матеріально-технічні засоби. В основі створення сприятливих умов для здійснення митної політики лежить нормативно-правове забезпечення. За допомогою інституційної підтримки можна підвищити ефективність роботи митниці. Як найбільш загальне визначення інформаційно-аналітичного забезпечення можна сказати про те, що це комплекс заходів і методів, спрямованих на забезпечення митних органів необхідною інформацією.

До цього списку входять збір, реєстрація, передача, зберігання, обробка та надання інформації, яка необхідна для прийняття необхідних управлінських рішень. Усі складові митної політики повинні мати

матеріальне та фінансове забезпечення. Надати гідний персонал, до якого входять керівники і співробітники, відповідальні за розробку і реалізацію нових ідей.

Методи і засоби митного регулювання, які використовуються для здійснення функцій митної політики, є методами тарифного і нетарифного контролю. Дві основні історичні форми митної політики: політика національного протекціонізму та політика вільної торгівлі (лібералізація) - є ключовими.

До моменту переходу до цього часу національна політика щодо захисту від протекціонізму була несумісна з практикою регулювання торгівлі та митної справи, яка не могла бути представлена в чистому вигляді. Тому вона замінилася на політику вільної торгівлі. [8]. Відмінною рисою ідеального варіанта політики вільної торгівлі є наявність чотирьох фундаментальних свобод: вільного руху товару, послуг або капіталу; забезпечення рівних умов для всіх сторін: вітчизняних і зарубіжних товарів; зниження рівня імпорتنих тарифів; усунення не тарифних обмежень [6, с. 400].

Розуміння того, що митна система є чинником національного розвитку, залежить від взаємодії об'єктивних і суб'єктивних чинників. Реформування митної системи здійснюється відповідно до розвитку економіки, оскільки вона є базовою політикою, яка визначає розвиток усієї системи. Митна політика зазнавала змін залежно від того, як змінювався тип і форма країни.

Це показує роль митного органу в регулюванні господарських процесів країни. Протягом довгого історичного періоду формування державності в Україні відбувався процес створення митно-тарифної системи. Починаючи з моменту проголошення незалежності, Україна самостійно почала займатися створенням власної митної системи та впровадженням власної митної політики.

В Україні термін "митна політика" вперше з'явився у статті 13 Закону про зовнішньоекономічну діяльність. Ця категорія отримала подальший розвиток у статті 2 Митного кодексу України, ухваленого 12 грудня 1991 року за номером 1970-XII, де йдеться про те, що Україна самостійно приймає рішення з питань митної політики. Розглядаючи економічний бік питання щодо митних правил, слід зазначити, що об'єктом митної політики є те, що можна назвати предметом економічного впливу митного органу як суб'єкта митної політики, а саме товари, послуги та транспортні засоби, що є об'єктами інтелектуальної власності, та фізичні особи, які перетинають кордон.

Зазначений предмет є предметом діяльності митної агентської системи, яка виступає як активний орган, що приймає та реалізує рішення у сфері регулювання зовнішньоекономічних відносин.

Згідно з цільовим позиціонуванням, тарифна політика являє собою широку і багаторівневу систему заходів, спрямованих на регулювання і захист тарифних відносин у політиці, економіці, організації тощо, а також на здійснення дій щодо захисту обох сторін тарифних відносин. Інтереси держави в галузі економіки, які спрямовані на те, щоб забезпечити проведення динамічних соціально-економічних перетворень в умовах становлення ринкових відносин. Якщо розглядати митну політику загалом, то слід розглянути її як сукупність заходів, яких держава вживає для регулювання зовнішньоекономічної діяльності [7, с. 19].

Саме через те, що митна політика є важливим проявом національного суверенітету, також важливими є кордони, територія та інші атрибути країни. Виходячи з цього, митна політика має на меті досягнення економічних і політичних цілей, які визначаються національними інститутами, правовою базою, соціальною сферою та економічним розвитком суспільства. Варто розглядати їх комплексно.

Ці цілі поділяються на стратегічні (довгострокові), які спрямовані на підтримання стабільної роботи національної економіки загалом, і тактичні (короткострокові), які визначають з урахуванням поточного стану справ. Якщо розглядати стратегічні цілі з точки зору тактичних завдань, то першочерговим є завдання досягнення фінансових цілей.

Незважаючи на це, стратегічним напрямком розвитку митної політики є регулятивна функція - створення конкурентного середовища, яке є рушійним механізмом ринкового механізму, в якому функціонує економіка. З цієї причини основне завдання митної політики має бути підпорядковане зовнішній економічній політиці країни, що спрямована на забезпечення економічної стабільності та покращення за умови досягнення оптимального рівня основних макроекономічних показників.

Далі слід визначити стратегічні та специфічні цілі національної митної політики, які є ключовими для визначення стратегії, а які є автономними. Припустімо, регулюванню торговельного дефіциту та дефіциту платіжного балансу сприяють зміни у співвідношенні попиту та пропозиції на деякі російські товари, але це жодним чином не впливає безпосередньо ні на зовнішній борг, ні на обмінний курс національних валют, а лише сприяє зміні співвідношення попиту та пропозиції. При цьому можна визначити рівень інфляції, оскільки тарифи на імпорт обмежують його внутрішній ринок [9, с. 23].

Але варто пам'ятати про те, що митна політика може бути не зовсім ефективною в деяких ситуаціях, коли мета є абстрактною і досяжною. Причина цього полягає в тому, що митна політика має більш гнучкі методи державного регулювання, які можуть використовуватися для досягнення стратегічних цілей, які можуть бути проміжним етапом на шляху до макроекономічної стабільності.

На нашу думку, основними цілями митної політики сьогодні є:

- забезпечення максимально ефективного використання засобів митного контролю та контролю торгівлі на митній території України;
- участь у виконанні торговельно-політичних завдань, пов'язаних із захистом внутрішнього ринку;
- сприяння здійсненню структурних перетворень та інших завдань економічної політики України.

По-різному можуть бути сформульовані й інші завдання української митної політики, що залежать від економічної ситуації в країні. Останнім часом у різних гілках влади відбулися кардинальні зміни, тому одним із чинників, які негативно впливають на ефективність митно-тарифної політики, є її неузгодженість у діях і протидія з боку різних гілок влади, що призводить до занепокоєння та неможливості повноцінно й ефективно реалізувати вжиті заходи [10].

Практично завжди ухвалення конкретних економічних програм і законів стає політичним протистоянням між законодавчими органами та виконавчою владою. У результаті неузгодженості дій різних гілок влади, митно-тарифне регулювання стало застосовуватися не в інтересах країни, а в інтересах окремих фінансово-політичних груп.

Трапляється це, коли одні суб'єкти господарювання отримують переваги у вигляді тарифних преференцій, а інші - їхні тарифи. На сьогодні процес формування та реалізації національної митно-тарифної політики є складним і багаторівневим.

У ньому беруть участь не тільки представники державних органів влади, такі як законодавство, управління та юстиція, а й підприємства, які є безпосередніми учасниками міжнародних економічних відносин. Для того щоб ефективно проводити митну політику, необхідно забезпечити гармонійне поєднання економічних інтересів різних суб'єктів господарювання.

Рис. 1.2. Складові митної політики як системи*

*Джерело: складено автором на основі [8].

ифної політики, можна буде створити оптимальні умови для конкуренції: з одного боку, вона має сприяти розвитку конкуренції, розв'язувати проблему монопольного імпорту, тобто реалізовувати наступальні функції; з іншого - сприяти розвитку конкуренції, розв'язувати проблему монопольного імпорту; з третього - реалізовувати наступальні функції. Водночас виробники виконують функцію із захисту вітчизняних товарів від іноземної конкуренції. Головним методологічним аспектом, що дає змогу досліджувати митно-тарифну політику, є формулювання її принципів. Визначаючи принципи та концепції, які визначають суть митних тарифів та їх застосування на практиці, неможливо прийняти ефективні рішення без визначення загальних принципів митної політики. Основоположні принципи, які визначають функціонування системи, є об'єктивними та відображають певні закономірності її функціонування.

1.2 Основні функції митної служби

Не тільки економіка, а й соціальна сфера, і культура також перебувають у сфері соціально-економічного розвитку.

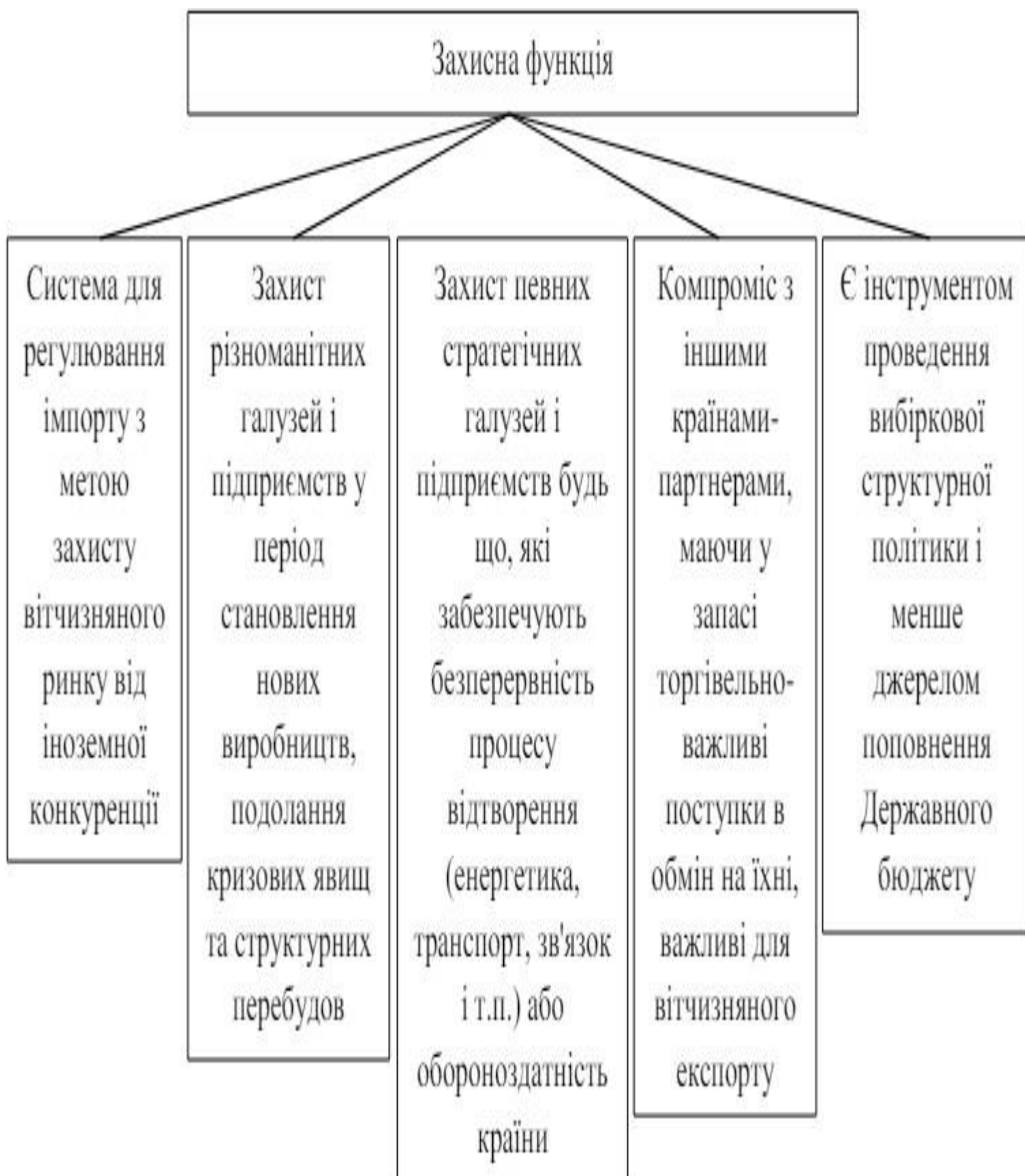
Згідно з отриманими результатами можна зробити висновок про те, що соціально-економічний розвиток країни не потребує використання показника загального характеру для загальної характеристики результатів діяльності всіх суб'єктів господарювання, які мають можливість постійно збільшувати кількість [11].

Для задоволення потреб суспільства в майбутньому необхідно виробляти товари та послуги, які задовольнятимуть поточні потреби. Існує необхідність у розгляді зовнішньоекономічної політики як економічної категорії, що має включати в себе дві складові: наступ і оборону. Це необхідно для того, щоб підкреслити, що ефективність зовнішньої економічної політики залежить від розв'язання завдань наступу і захисту. Через те, що ці процеси перебувають у тісній взаємодії один з одним, реалізація наступальних функцій неможлива без розвитку явно виражених захисних функцій.

У процесі координації наступальних функцій, необхідно прагнути до отримання (в результаті участі в міжнародних економічних відносинах) порівняльних і комплексних переваг країни, які б дозволили країні реалізувати її економічний потенціал на міжнародному ринку. Існує проблема, яка є актуальною для країн, що беруть участь у міжнародних економічних відносинах, це питання про збереження суверенітету. Не тільки політична незалежність, а й економічний суверенітет країни означає те, що країна може самостійно обирати способи і засоби підтримки та захисту своєї економіки від будь-якого іноземного втручання в її діяльність, яка стосується економічної діяльності за межами держави. Існує кілька видів поділу праці. Забезпечувати захист і формувати економічну структуру, що відповідає національним інтересам і завданням

зовнішньої економічної політики. (рисунок 1.5) [12, с. 155].

Зазначимо, зовнішньоекономічна політика є одним із чинників, що

сприяють трансформації ринку в країні.

Однак вона не є єдиною рушійною силою для подальшого розвитку економіки. Важливу роль відіграють внутрішньоекономічні відносини, які є основою для створення ефективної економічної системи. У зв'язку з високою ефективністю зовнішньоекономічних зв'язків, вирішуються деякі раніше нерозв'язні завдання в локальних масштабах, але стратегічні питання вирішуються на рівні внутрішньоекономічних відносин.

Митний контроль є дієвою системою, яка сприяє захисту та правопорушенню країни. Взаємодія митної політики та національної політики була завжди. Слід розглянути економічне процвітання та економічне зростання не тільки як підсумок економічної діяльності, а й як процес здійснення економічної діяльності.

Він має протікати послідовно і постійно на всіх рівнях економічної системи. Ця концепція запобігає використанню спрощень у ситуації, що склалася, що дає можливість поглибленого й уважного підходу до розв'язання проблеми. При цьому слід пам'ятати, що для того, щоб економіка мала стабільне зростання, необхідно проводити оптимізацію та вдосконалення системи управління економікою та загальнодержавної системи управління.

Необхідно зазначити, що в цій системі мають бути задіяні національні механізми регулювання, які мають володіти високою ефективністю та гнучкістю. У зв'язку з цим необхідно акцентувати увагу на тому, що валютно-фінансові потоки є універсальним ресурсом, який може забезпечити ефективне функціонування державних механізмів, спрямованих на економічне зростання.

Грошовий потік - це процес безперервного руху, у процесі якого відбувається нагромадження та використання певних грошових і матеріальних ресурсів [13, с. 105].

Фінансові ресурси, які перебувають у розпорядженні держави, є дуже важливими. Поповнення основного бюджету країни грошовими та фіскальними доходами, що були розподілені та використані на потреби

країни в певний період часу, може розглядатися як основне джерело для забезпечення стійкого економічного зростання країни.

Один з основних напрямів діяльності державного бюджету - це отримання доходів, які формуються за рахунок податків та інших надходжень від зовнішньої та внутрішньої господарської діяльності суб'єктів господарювання.

Розвиток держави, її можливості у фінансовому плані забезпечуються за рахунок сплати податків і митних платежів. Вплив на розмір державного бюджету прямо чи опосередковано залежатиме від того, наскільки якісно буде організовано й організовано зовнішні та внутрішні економічні процеси, які визначатимуть майбутнє економічне зростання країни. Проте залежність між спроможністю і станом державного бюджету та економічним зростанням є обґрунтуванням того факту, що держава повинна не тільки зосередитися на тому, в якому напрямі державні кошти спрямовуються на різноманітні потреби економіки та інших сфер, а й водночас трактування дохідної частини бюджету повинно бути раціональним та обґрунтованим.

Щоб зрозуміти вплив зовнішньої політики на економічне зростання, необхідно вивчити її взаємозв'язок із митною політикою країни. Також важливо розглянути її вплив на зміну заходів лібералізації економіки, які проводяться переважно в рамках СОТ.

При цьому Україна є учасником Світової організації торгівлі, яка своєю чергою накладає обмеження на її митно-тарифну політику. Згідно із загальним розумінням, митна політика є комплексом заходів щодо забезпечення ефективного функціонування митних кордонів та захисту національних інтересів і безпеки країни у сфері економіки. Унаслідок такого розуміння, у попередній редакції Митного Кодексу України від 2002 року було зафіксовано визначення митної політики як системи принципів і напрямів діяльності держави, спрямованих на забезпечення її економічних інтересів і безпеки, а також митної справи [14, с. 3000].

Сплата податків і зборів, а також застосування нетарифних заходів. Дедалі поглибленіші дослідження в галузі митного регулювання сприяють

уточненню та розширенню розуміння того, як здійснюється митна політика. Вони доповнюють загальні заходи відповідними цілями, функціями та механізмами, які використовуються державою для здійснення своєї діяльності у сфері митних відносин. Як основні складові елементи, що входять до складу митної політики держави, можна відмітити такі.

Функції, що входять до цього переліку, мають безпосередній вплив на наповнення Державного бюджету та фінансування потреб країни для забезпечення економічного зростання. Це: фіскальна функція; економіко-регулююча функція; захисна функція; контрольно-організаційна функція; інформаційно-статистична функція; міжнародна політична функція.

І нарешті, митна політика для підвищення рівня економічного зростання має полягати в пошуку такої комбінації обмежень і можливостей, яка принесе найбільші вигоди суспільству в даний момент і в майбутньому. Важливим економічним ресурсом для суспільного блага є забезпечення економічного зростання.

Ключовим питанням є питання взаємозв'язку національних економік і міжнародних процесів, їхньої крихкості та вразливості перед зовнішнім впливом. Це актуально у зв'язку з ризиком зриву, який існує в національних економічних системах [15, с. 16].

Саме це стало можливим завдяки тому, що з'явився і почав розвиватися транснаціональний капітал, заснований на європейських грошових ринках, а також на міжнародних банківських і офшорних системах, що дозволяли швидкий потік грошових ресурсів на шкоду не тільки національним економікам, а й їхнім інтересам. За цих обставин, держави розробляють концепції національної безпеки, спираючись на норми міжнародного права і національні закони.

В умовах лібералізації зовнішньоекономічної діяльності тільки ефективна митна система, яка відповідає міжнародним стандартам, може стати вирішальним фактором для того, щоб перетворити національну економіку на світову. Успішний розвиток країни залежить від наявності

стійких міжнародних торговельно-економічних зв'язків.

Свідчить це про те, що в країні існує правове забезпечення зовнішньоекономічної діяльності, що потребує внесення кардинальних змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі країни. Найважливішою особливістю розвитку національних механізмів управління зовнішньоекономічною діяльністю майже в усіх країнах світу є їхня висока правова забезпеченість, тобто національні заходи управління базуються на нормативно-правових актах, що визначають кордони поведінки, адміністративні повноваження у сфері ЗЕД, та права й обов'язки суб'єктів господарювання.

У межах історичних змін у системі міжнародних відносин українське суспільство переживає серйозні політичні та економічні зміни, від епохи протистояння з міжнародними відносинами до епохи зовнішньоекономічних відносин, що відбулися на початку XX століття. З огляду на геополітичне положення, історичний досвід і культурну спадщину, наявність великих природних ресурсів, потужного науково-технічного та інтелектуального потенціалу, Україна може стати провідною світовою державою, здатною забезпечити стабільну ситуацію в Європі та

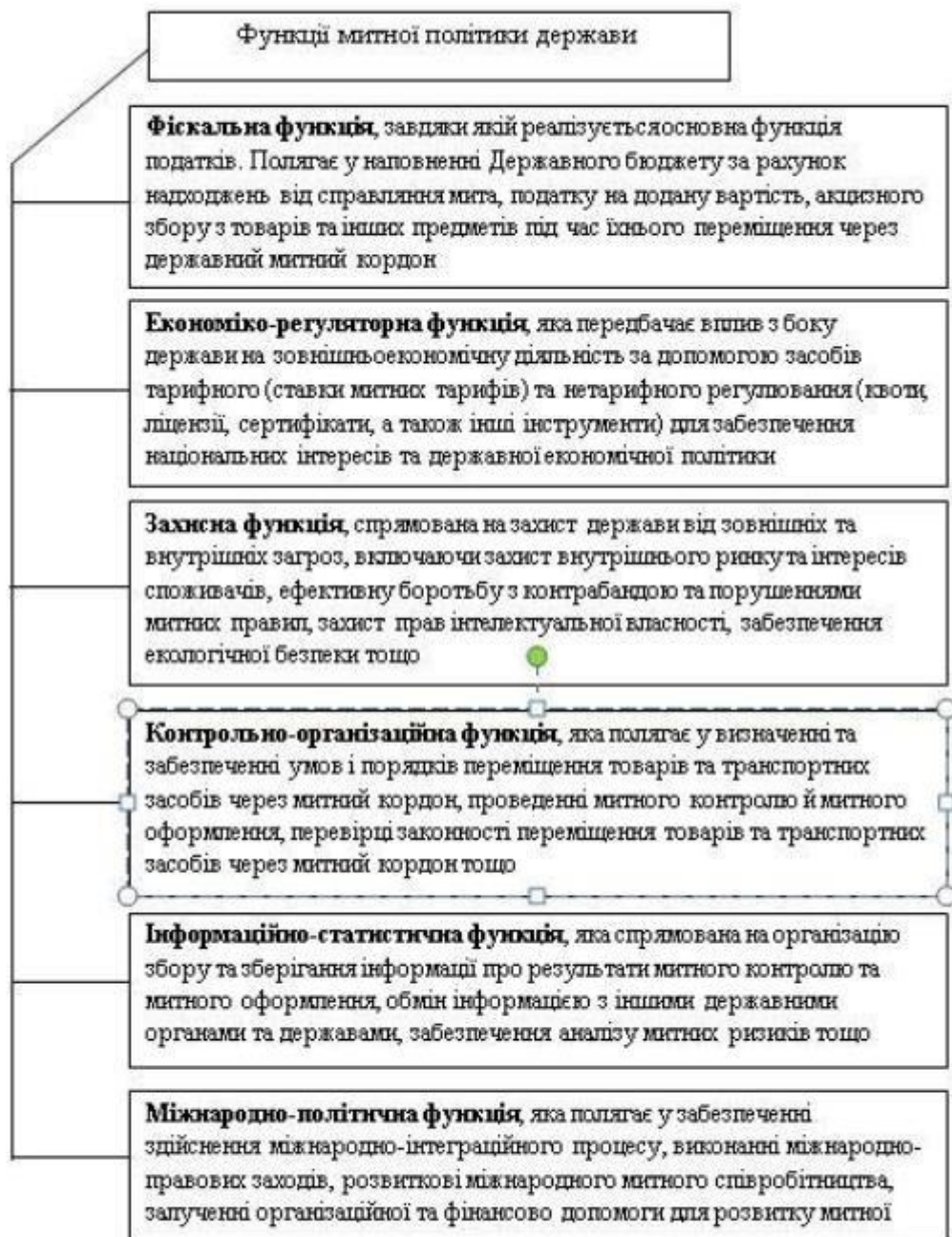

Рис. 1.6. Функції митної політики держави

*Джерело: складено автором на основі [20]

тактику своєї зовнішньої політики, Україні необхідно спиратися на свої корінні національні інтереси. Саме вони визначають пріоритети, напрями та функції її зовнішньої політики. Виходячи з цього, необхідно провести аналіз та оптимізацію переваг, які моя країна отримує від міжнародної інтеграції, та загроз, які вона створює [17, с. 56].

світі,
а
тако
ж
відігр
авати
важл
иву
роль
у
політ
ично
му та
еконо
мічно
му
житті
. Для
того,
щоб
визна
чати
страт
егію і

1.3 Види митних платежів та їх призначення

Платниками мита, що стягується митницею, є особи, що ввозять (вивозять) або переміщують товари через митний кордон України.

Платниками можуть виступати як власники товарів, так і уповноважені особи (декларанти). Тобто, на відміну від заборони перекладати сплату податку на третіх осіб, в даному разі дозволяється таке перекладання робити.

Об'єктом оподаткування є митна вартість товару, тобто ціна, яку фактично сплачено або підлягає сплаті за нього на момент перетину митного кордону України. При визначенні митної вартості до неї включаються ціна товару, зазначена в рахунку-фактурі, а також такі фактичні витрати, якщо їх не включено до рахунку-фактури:

- на транспортування, навантаження, розвантаження, перевантаження та страхування до пункту перетину митного кордону України;
- комісійні та брокерські;
- плата за використання об'єктів інтелектуальної власності, що належить до даних товарів та інших предметів і яка має бути оплачена імпортером (експортером) прямо чи побічно як умова їх ввезення (вивезення).

В Україні застосовуються такі види мита:

- адвалерне, що нараховується у відсотках до митної вартості товарів та інших предметів, які обкладаються митом;
- специфічне, що нараховується у встановленому грошовому розмірі на одиницю товарів та інших предметів, які обкладаються митом;
- комбіноване, що поєднує обидва ці види митного обкладення.

Мито також класифікують на ввізне і вивізне (зокрема, більшість країн відмовилася від встановлення вивізного мита для стимулювання

власних експортерів).

Ввізне мито нараховується на товари та інші предмети при їх ввезенні на митну територію України і є диференційованим залежно від того, з якої країни імпортуються такі товари.

Вивізне мито нараховується на товари та інші предмети при їх вивезенні за межі митної території України за ставками, передбаченими Єдиним митним тарифом України. На окремі товари та інші предмети може встановлюватися сезонне ввізне і вивізне мито на строк не більше чотирьох місяців з моменту їх встановлення.

Також законодавство передбачає встановлення особливих видів мита для захисту економічних інтересів України, українських виробників та у випадках, передбачених законами України, до яких належать спеціальне, антидемпінгове та компенсаційне мито.

Спеціальне мито застосовується: як засіб захисту українських виробників; як засіб захисту національного товаровиробника у разі коли товари ввозяться на митну територію України в обсягах та/або за таких умов, що заподіюють значної шкоди або створюють загрозу заподіяння значної шкоди національному товаровиробникові; як запобіжний засіб щодо учасників зовнішньоекономічної діяльності, які порушують національні інтереси у сфері зовнішньоекономічної діяльності; як заходи у відповідь на дискримінаційні та/або недружні дії інших держав, митних союзів та економічних угруповань, які обмежують здійснення законних прав та інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та/або ущемляють інтереси України [19, с. 159].

Антидемпінгове мито застосовується; відповідно до Закону України "Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту" у разі ввезення на митну територію України товарів, які є об'єктом демпінгу, що заподіює шкоди національному товаровиробникові; у разі вивезення за межі митної території України товарів за ціною, істотно нижчою за ціни інших експортерів подібних або безпосередньо конкуруючих товарів на момент цього вивезення, якщо таке вивезення заподіює шкоди.

Компенсаційне мито застосовується: відповідно до Закону України "Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту" у разі ввезення на митну територію України товарів, які є об'єктом субсидованого імпорту, що заподіює шкоди національному товаровиробникові; у разі вивезення за межі митної території України товарів, для виробництва, переробки, продажу, транспортування, експорту або споживання яких безпосередньо або опосередковано надавалася субсидія, якщо таке вивезення заподіює шкоди.

Особливі види мита справляються на підставі рішень про застосування антидемпінгових, компенсаційних або спеціальних заходів, прийнятих відповідно до законів України "Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту", "Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту", "Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну" тощо.

Наприклад, відповідно до Рішення Міжвідомчої комісії з міжнародної торгівлі "Про застосування попередніх спеціальних заходів щодо імпорту в Україну нових легкових автомобілів походженням з Російської Федерації" від 12 липня 2002 р. № СП-46/2002/52-49 при ввезенні зазначеного автотранспорту громадянами, він підлягає обкладенню спеціальним митом у розмірі 31,7 % від митної вартості. Російське походження автомобілів визначається відповідно до і Правил визначення країни походження товарів, затверджених Рішенням Ради глав урядів Співдружності Незалежних Держав "Про Правила визначення країни походження товарів", підписаним 30 листопада 2000 р. у м. Мінську (див. додатково листи Держмитслужби від 24 жовтня 2001 р. № 11/3-21-8385, від 19 березня 2002 р. № 11/6-21-2470-ЕП).

Мито нараховується митним органом України відповідно до Митного кодексу і ставок Єдиного митного тарифу України, що є чинними на день подання митної декларації, і сплачується яку валюті України, так і в іноземній валюті, яку купує Національний банк України. Чинне законодавство регулює особливості митного оформлення окремих

категорій товарів. Так, порядок ввезення й митного оформлення та оподаткування особистих речей та транспортних засобів визначається Законом України "Про порядок ввезення (пересилання) в Україну, митного оформлення й оподаткування особистих речей, товарів та транспортних засобів, що ввозяться (пересилаються) громадянами на митну територію України" від 13 вересня 2001 р.

Законодавством передбачено, що товари, які безпосередньо ввозяться громадянами в супроводжуваному багажі будь-якими видами транспорту на митну територію України, пересилаються в несупроводжуваному багажі або в міжнародних поштових відправленнях, сумарна митна вартість яких не перевищує 1000 євро та загальна вага яких не перевищує 100 кг, підлягають обов'язковому письмовому декларуванню митним органам у порядку, передбаченому для громадян, та оподатковуються ввізним митом за ставкою в розмірі 20 % від митної вартості, податком на додану вартість та у встановлених законодавством випадках акцизним та іншими зборами [20, с. 63].

У свою чергу товари, що пересилаються на адреси громадян у вантажних та експрес-відправленнях, сумарна митна вартість яких не перевищує 1000 євро та загальна вага яких не перевищує 100 кг, підлягають обов'язковому письмовому декларуванню та оподатковуються ввізним митом за повними ставками Митного тарифу України, податком на додану вартість та у встановлених законодавством випадках акцизним та іншими зборами.

При перевищенні зазначеної суми та ваги оподаткування здійснюватиметься за умови оформлення вантажної митної декларації та митного оформлення у порядку, передбаченому для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності при здійсненні ними імпорتنих операцій. Пільги. При ввезенні на митну територію України звільняються від оподаткування:

- товари, сумарна митна вартість яких не перевищує 200 євро, а загальна вага не перевищує 50 кг, що ввозяться громадянами у супроводжуваному багажі (за умови усного декларування) , пересилаються в несупроводжуваному багажі та надходять на адресу громадян у міжнародних поштових відправленнях;
- горілчані вироби у кількості 1 л, вино - 2л, пиво - 5л, тютюнові вироби - 200 цигарок (або 200 г цих виробів), які ввозяться в особистому багажі громадянами;
- товари, що тимчасово ввозяться на митну територію України під зобов'язання про їх зворотне вивезення;
- товари, що належать громадянам-нерезидентам та переміщуються транзитом через митну територію України;
- товари, що належать громадянам-резидентам та переміщуються транзитом у транзитних зонах міжнародних аеропортів;
- товари та транспортні засоби, що належать особам, які користуються на території України митними пільгами відповідно до статей 59-63, 65-67 Митного кодексу України;
- транспортні засоби в кількості однієї одиниці за кожною товарною позицією та товари, що ввозяться (перестилаються) громадянами і входять до складу спадщини, відкритої за межами України на користь резидента, у разі підтвердження її складу органами, що вчиняють нотаріальні дії у країні її відкриття (за умови легалізації), тощо.

Також громадяни мають право безперешкодно ввозити особисті речі на митну територію України в режимі тимчасового ввезення за умови їх усного або письмового декларування за бажанням власника таких речей.

Митне оформлення товарів, що ввозяться громадянами на митну територію України в режимі тимчасового ввезення в обсягах, що підлягають оподаткуванню, проводиться шляхом письмового декларування

у порядку, визначеному Державною митною службою України, та подання митному органу зобов'язання про зворотне вивезення таких товарів за митну територію України.

Україна може укладати з державами двосторонні та багатосторонні договори, які на основі взаємності встановлюють спеціальні митні режими, що передбачають пільгові умови для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності цих держав. Транспортні засоби, товари та предмети міжнародних, іноземних організацій та представництв підлягають обов'язковому декларуванню митницям України.

Окремими актами регулюється і ввезення в Україну продуктів харчування, визначено перелік предметів, що не можуть бути віднесені до особистих речей громадян, встановлено порядок декларування валютних цінностей тощо [21, с. 106].

Державне мито. Державне мито являє собою плату за здійснення юридичне значущих дій в інтересах юридичних та фізичних осіб уповноваженими на це компетентними органами та видачу їм відповідних документів, що мають правове значення. Розмір ставок державного мита та порядок його нарахування встановлений Декретом Кабінету Міністрів України "Про державне мито" від 21 січня 1993 р. В Україні прийнято низку законів, які вносять зміни до зазначеного Декрету та змінюють ставки його справляння.

Платниками державного мита в Україні є фізичні та юридичні особи за вчинення в їх інтересах дій та видачу документів, що мають юридичне значення, уповноваженими на те органами. Законодавство визначає об'єкти справляння державного мита. Державне мито справляється:

- із позовних заяв, заяв з переддоговірних спорів, заяв (скарг) у справах окремого провадження і скарг на рішення, прийняті відносно релігійних організацій, з апеляційних скарг на рішення

судів і скарг на рішення, що набрали законної сили, а також за видачу судами копій документів;

- із позовних заяв і заяв кредиторів у справах про банкрутство, що подаються до господарських судів, та апеляційних і касаційних скарг на рішення та постанови, а також заяв про їх перегляд за нововиявленими обставинами;
- за вчинення нотаріальних дій державними нотаріальними конторами і виконавчими комітетами сільських, селищних, міських рад, а також за видачу дублікатів нотаріально засвідчених документів;
- за реєстрацію актів громадянського стану, а також видачу громадянам повторних свідоцтв про реєстрацію актів громадянського стану і свідоцтв у зв'язку зі зміною, доповненням, виправленням і поновленням записів актів громадянського стану;
- за видачу документів на право виїзду за кордон і про запрошення в Україну осіб з інших країн, за продовження строку їх дії та за внесення змін до цих документів; за продовження строку дії візи для в'їзду в Україну, транзитного проїзду через її територію (перебування в Україні іноземців та осіб без громадянства); за видачу або продовження строку дії посвідки на проживання в Україні іноземцям та особам без громадянства; за оформлення віз для в'їзду в Україну, транзитного проїзду через її територію, а також із заяв про прийняття до громадянства України або про вихід з громадянства України;
- за видачу нового зразка паспорта громадянина України (крім обміну нині діючого паспорта на паспорт нового зразка); за оформлення нового зразка паспорта громадянина України для поїздки за кордон; за видачу громадянам України закордонного паспорта на Право виїзду за кордон або продовження строку його дії;
- за реєстрацію місця проживання громадян;

- за видачу дозволів на право полювання та рибальства;
- за операції з випуску (емісії) цінних паперів, крім облігацій державних та місцевих позик, та з видачі приватизаційних паперів;
- за операції з об'єктами нерухомого майна, що здійснюються на товарних біржах, крім операцій з примусового відчуження такого майна у випадках, передбачених законами України;
- за проведення прилюдних торгів (аукціону, тендеру) об'єктами нерухомого майна, крім операцій з примусового відчуження такого майна у випадках, передбачених законами України;
- за видачу охоронних документів (патентів і свідоцтв) на об'єкти інтелектуальної власності, а також за дії, пов'язані з підтриманням чинності патентів на сорти рослин;
- за подання до Кабінету Міністрів України проекту створення промислово-фінансової групи.

РОЗДІЛ II. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

2.1 Організаційна структура митної служби України

Безпосереднє здійснення державної митної справи покладається на митну службу України.

Митна служба України є складовою частиною системи органів виконавчої влади України і складається з:

- органів доходів і зборів;
- митних організацій;
- спеціалізованих навчальних закладів та науково-дослідної установи митної служби України.

Митними органами є:

- центральний орган виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері державної митної справи;
- спеціалізовані митні органи;
- митниці;
- митні пости.

Призначенням митної служби України є створення сприятливих умов для розвитку зовнішньоекономічної діяльності, забезпечення безпеки суспільства, захист митних інтересів України.

Реалізуючи митну політику України, митна служба України виконує такі основні завдання:

1) забезпечення правильного застосування, неухильного дотримання та запобігання невиконанню вимог законодавства України з питань державної митної справи;

2) забезпечення виконання зобов'язань, передбачених міжнародними

договорами України з питань державної митної справи, укладеними відповідно до закону;

3) створення сприятливих умов для полегшення торгівлі, сприяння транзиту, збільшення товарообігу та пасажиропотоку через митний кордон України;

4) здійснення митного контролю та виконання митних формальностей щодо товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що переміщуються через митний кордон України, у тому числі на підставі електронних документів (електронне декларування), за допомогою технічних засобів контролю тощо;

5) аналіз та управління ризиками з метою визначення форм та обсягів митного контролю;

6) забезпечення справляння митних платежів, контроль правильності обчислення, своєчасності та повноти їх сплати, застосування заходів щодо їх примусового стягнення у межах повноважень, визначених Митним кодексом, Податковим кодексом України та іншими актами законодавства України;

7) застосування передбачених законом заходів митно-тарифного та нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, здійснення контролю за дотриманням усіма суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та громадянами встановлених законодавством заборон та обмежень щодо переміщення окремих видів товарів через митний кордон України; здійснення заходів щодо недопущення переміщення через митний кордон України товарів, на які встановлені заборони та/або обмеження щодо переміщення через митний кордон України, а також товарів, які не відповідають вимогам якості та безпеки;

8) здійснення контролю за дотриманням правил переміщення валютних цінностей через митний кордон України;

9) сприяння захисту прав інтелектуальної власності, вжиття заходів

щодо запобігання переміщенню через митний кордон України товарів з порушеннями охоронюваних законом прав інтелектуальної власності;

10) запобігання та протидія контрабанді, боротьба з порушеннями митних правил на всій митній території України;

11) здійснення в межах повноважень, визначених цим Кодексом, контролю за діяльністю підприємств, які надають послуги з декларування товарів, перевезення та зберігання товарів, що переміщуються через митний кордон України чи перебувають під митним контролем, та здійснюють інші операції з такими товарами;

12) ведення Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності;

13) ведення митної статистики та обмін даними митної статистики з митними органами інших країн;

14) проведення верифікації (встановлення достовірності) сертифікатів про походження товарів з України та видача у випадках, встановлених чинними міжнародними договорами, сертифікатів походження;

15) здійснення обміну документами та інформацією (у тому числі електронною) з іншими державними органами;

16) впровадження, розвиток та технічне супроводження інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних систем і технологій в державній митній справі, автоматизація митних процедур;

17) здійснення міжнародного співробітництва у сфері державної митної справи, залучення зовнішніх ресурсів для забезпечення діяльності митної служби України;

18) кінологічне забезпечення діяльності митної служби України;

19) управління об'єктами митної інфраструктури, розбудова митного кордону.

Як показник ефективності Митних органів України є показники зовнішньої торгівлі України, яку власне і пропонуємо проаналізувати. Та в

підсумку визначити рейтинг українських митниць за кількістю оформлених декларацій.

Війна в Україні, яка впливає на життя сотень мирних жителів безпосередньо впливає і на зовнішню торгівлю нашої країни, адже з моменту повномасштабного вторгнення було перекрито повітряні шляхи, через постійні обстріли Одеси закрито порти, проте зовнішня торгівля як і Український народ продовжує боротись за своє місце на міжнародних ринках, про свідчать показники відновлення експорту та імпорту нашої країни, які більш детальніше розглянемо на рисунку 2.1.

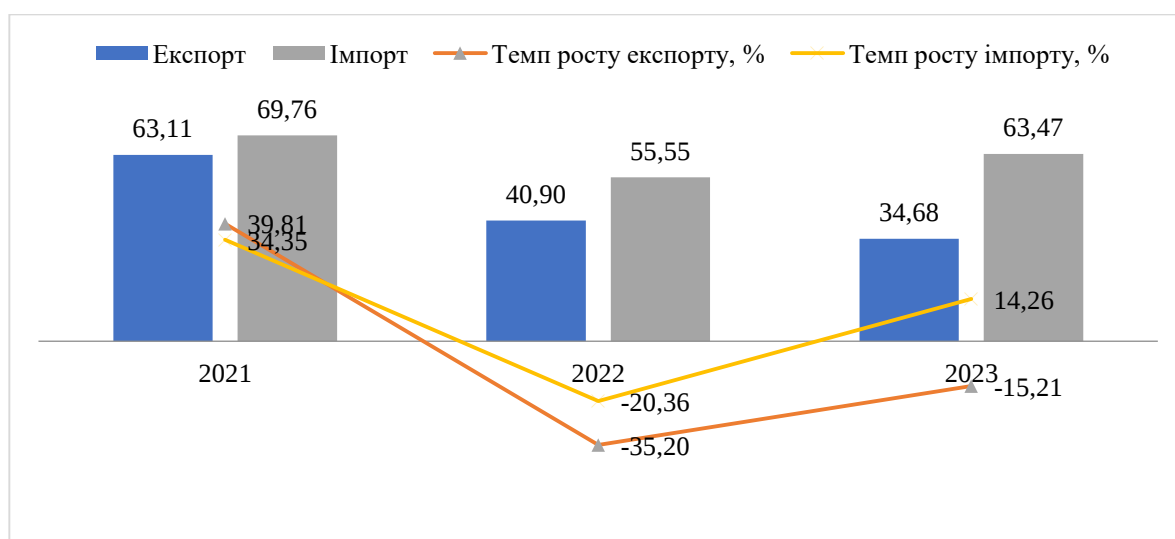

Рисунок 2.1 – Аналіз динаміки експорту та імпорту товарів України за період 2021-2023рр, млрд. дол. США

Джерело: [30]

Як ми можемо побачити з рисунку 2.1, ми бачимо, що незважаючи на війну в Україні митні органи разом з підприємства ефективно робили свою роботу, про свідчить ріст експорту та імпорту в 2023 році.

Наступним проаналізуємо товарну структуру імпорту (рис. 2.2).

Дослідивши товарну структур імпорту, ми бачимо ріст категорії інших товарів, до яких відносить і гуманітарна допомога, обсяги якої в період 2022-2023 рр значено зросли.

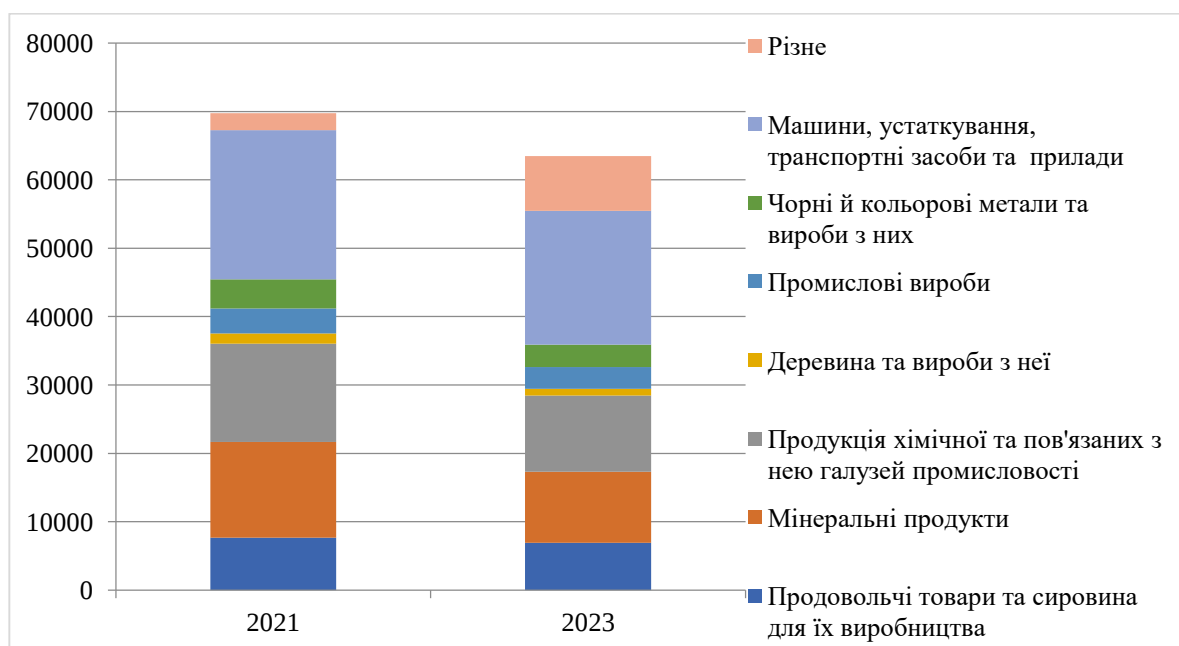

Рисунок 2.2 – Динаміка структури імпорту товарів України за період 2021-2023рр, %

Джерело: [30]

Наступним, пропонуємо проаналізувати динаміку імпорту та експорту за областями України та визначити області, а отже і митниці які були активними в здійсненні зовнішньої торгівлі за період 2021-2023.

Отож, дослідимо динаміку експорту за областями України до та після війни (табл. 2.1.)

Таблиця 2.1

Динаміка експорту за областями України за період 2021-2023рр, тис. дол. США

Регіони України	2021	2022	2023	Темп росту (2023/2022), %	Темп росту (2022/2021) , %
Вінницька	1309318,9	1600458,1	1698895,2	6,15	22,24
Волинська	832547,2	1065676,8	823803,3	-22,70	28,00
Дніпропетровська	12163791,9	6250833,1	4696504,3	-24,87	-48,61
Донецька	7037552,7	284183,4	199439,1	-29,82	-95,96
Житомирська	771525,7	718098,4	531143,3	-26,03	-6,92
Закарпатська	1684845,9	1970395,6	1359226,7	-31,02	16,95
Запорізька	4740997,0	2808659,0	1456741,3	-48,13	-40,76
Івано–Франківська	1165242,9	684521,4	616155,8	-9,99	-41,26
Київська	2550544,2	2095732,2	1837546,8	-12,32	-17,83

Продовження табл. 2.1					
Кіровоградська	1021478,6	873195,7	810194,5	-7,22	-14,52
Луганська	167895,9	8704,4	368,1	-95,77	-94,82
Львівська	2932483,9	3024849,5	2552475,6	-15,62	3,15
Миколаївська	3457061,5	1642889,1	1000675,8	-39,09	-52,48
Одеська	1697773,0	2400107,2	1797627,2	-25,10	41,37
Полтавська	3189526,7	1867032,3	1433239,9	-23,23	-41,46
Рівненська	703946,6	744171,7	594570,7	-20,10	5,71
Сумська	1060854,0	723665,8	701728,4	-3,03	-31,78
Тернопільська	678878,0	780415,8	686817,4	-11,99	14,96
Харківська	1801286,0	879683,0	778032,0	-11,56	-51,16
Херсонська	412773,0	56990,5	21563,7	-62,16	-86,19
Хмельницька	918137,8	780197,1	777887,8	-0,30	-15,02
Черкаська	884081,5	1293904,7	1221194,6	-5,62	46,36
Чернівецька	207308,8	286552,6	193684,3	-32,41	38,22
Чернігівська	1189687,6	717457,0	893217,2	24,50	-39,69
м.Київ	15331047,6	10463689,1	9401106,8	-10,15	-31,75

Джерело: [31]

Отож, дослідивши експорт за регіонами України, ми бачимо, що найбільше змін зазнали такі області як Херсонська, Луганська, Запорізька та Донецька, які власне найбільше постраждали від війни через тимчасову окупації міст.

І основному майже всі області мали негативну динаміку експорту у 2022 році в порівнянні з 2021, в 2023 хоч і відбулись незначні покращення в експорту західних областей, проте вони були незначними.

Отож, пропонуємо проаналізувати структуру основних торговельних партерів України за період 2021-2022рр (рис. 2.3).

Отже, як видно з рисунка 1.10, частка країн СНД (насамперед Росії, адже вона була одним із найбільших торгових партерів України серед країн СНД) в 2022 році зменшилась на 4,48%, в той час як частка країн Європи виросла на 18,75%. Також можна побачити зменшення частки країн Азії на 11,63% через блокування росією порту в Одесі та обмеження руху кораблів. Саме 2022 рік став роком повної зміни торговельних партерів України та остаточної орієнтації на країни ЄС.

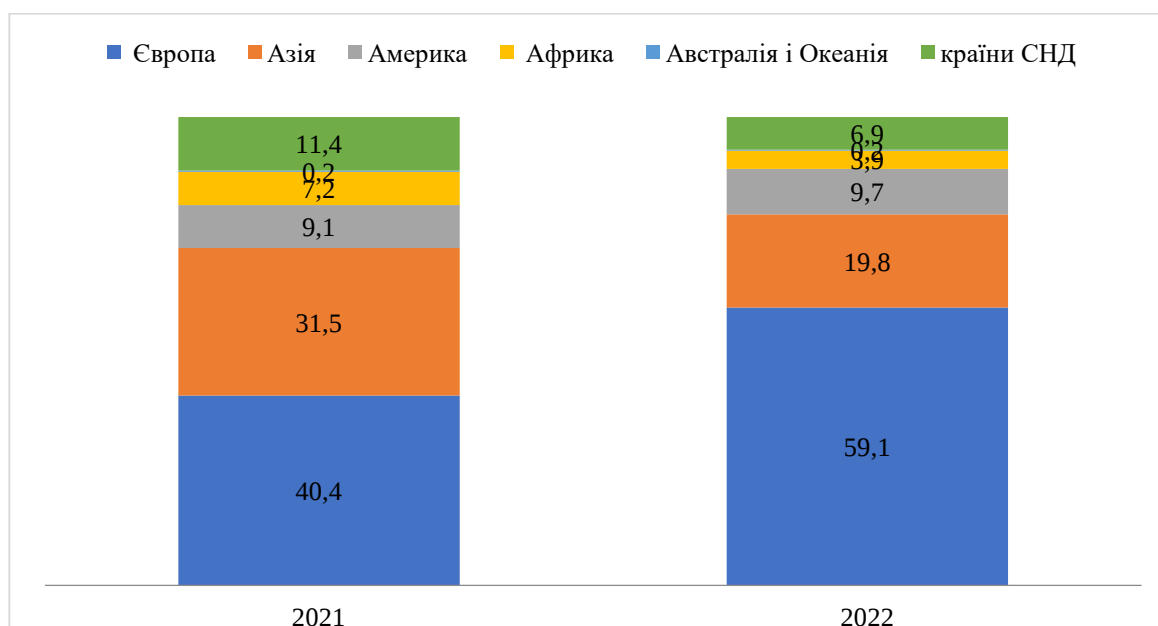

Рисунок 2.3 – Структура експорту України за регіонами за період 2021-2022рр, %

Джерело: [30]

Наступним проаналізуємо динаміку імпорту за областями (табл. 2.2.).

Таблиця 2.2

Динаміка імпорту за областями України за період 2021-2023рр, тис. дол.

США

Україна	2021	2022	2023	Темп росту (2023/2022), %	Темп росту (2022/2021), %
Вінницька	699069,1	622797,4	899651,4	44,45	-10,91
Волинська	1814372,2	2034204,5	2577859,9	26,73	12,12
Дніпропетровська	5872329,9	3951611,1	4406682,5	11,52	-32,71
Донецька	1892062,6	139074,5	60072,2	-56,81	-92,65
Житомирська	689129,7	1206028,9	1427406,9	18,36	75,01
Закарпатська	1696864,0	1645411,8	1391094,9	-15,46	-3,03
Запорізька	2046728,0	1195427,4	829900,3	-30,58	-41,59
Івано–Франківська	995715,0	597967,8	555243,1	-7,14	-39,95
Київська	5593420,1	3621107,6	4561626,6	25,97	-35,26
Кіровоградська	292310,3	249495,9	258219,7	3,50	-14,65
Луганська	264150,1	12309,6	2145,4	-82,57	-95,34
Львівська	4755331,2	5387542,9	5784952,0	7,38	13,29
Миколаївська	1194023,0	733533,1	544318,0	-25,80	-38,57
Одеська	2311066,0	2132470,5	2351148,0	10,25	-7,73
Полтавська	1879788,2	1201463,6	921240,5	-23,32	-36,09
Рівненська	576973,2	550888,4	737530,6	33,88	-4,52
Сумська	857386,9	582527,6	548986,5	-5,76	-32,06

Продовження табл. 2.2					
Тернопільська	530318,9	518880,4	666396,3	28,43	-2,16
Харківська	2401288,9	1252880,9	1544344,6	23,26	-47,82
Херсонська	267136,5	36828,3	19872,3	-46,04	-86,21
Хмельницька	628633,1	707518,6	660233,8	-6,68	12,55
Черкаська	1053856,8	606978,6	659029,2	8,58	-42,40
Чернівецька	194529,3	486284,2	505166,1	3,88	149,98
Чернігівська	483515,1	300404,2	279308,5	-7,02	-37,87
м.Київ	31038987,9	22003545,5	27981013,2	27,17	-29,11

Джерело: [31]

Аналіз динаміки імпорту за областями теж має негативну динаміку, що власне спричинено основною проблемою всіх регіонів – війною в Україні.

Наступним проаналізуємо кількість транспортних засобів, які були пропущені через кордон в 2022-2023 році (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Аналіз кількості перетину кордону України транспортними засобами та товарами відповідно до напрямків за період 2022-2023 року [32]

Суміжна країна / ділянка митного кордону України	Одиниця виміру	Січень-грудень 2022 року	Січень-грудень 2023 року	Абсолютне відхилення 2023/2022
Пропущено транспортних засобів:				
Польща	млн. од.	4,40	4,66	0,26
Словаччина	млн. од.	0,92	0,92	0,00
Угорщина	млн. од.	1,06	1,00	-0,06
Румунія	млн. од.	1,31	1,63	0,32
Всього кордон з країнами ЄС:	млн. од.	7,70	8,20	0,50
Російська Федерація	млн. од.	0,15		-0,15
Білорусь	млн. од.	0,13		-0,13
Республіка Молдова	млн. од.	1,43	1,49	0,06
Всього кордон з країнами СНД:	млн. од.	1,71	1,49	-0,22
Через морські пункти пропуску	млн. од.	0,04	0,03	-0,01
Через авіаційні пункти пропуску	млн. од.	0,01	0,00	-0,01
Пропущено товарів:				
Польща	млн. тонн	30,19	32,52	2,33
Словаччина	млн. тонн	15,04	15,18	0,14
Угорщина	млн. тонн	6,09	5,87	-0,22
Румунія	млн. тонн	9,04	10,55	1,51
Всього кордон з країнами ЄС:	млн. тонн	60,36	64,13	3,77
Російська Федерація	млн. тонн	3,03		-3,03
Білорусь	млн. тонн	3,02		-3,02
Республіка Молдова	млн. тонн	7,55	5,81	-1,74
Всього кордон з країнами СНД:	млн. тонн	13,61	5,81	-7,80
Через морські пункти пропуску	млн. тонн	76,85	76,37	-0,48
Через авіаційні пункти пропуску	млн. тонн	0,01	0,00	-0,01

Отож, ми бачимо, що основний потік як товарі так і транспортних засобів в 2023 році здійснювався через кордон з Польщею. Наступною йде Словаччина та Румунія, щодо країн СНД, то українські товари відправлялись тільки у Молдову.

Ще одним важливим показником роботи митних органів є кількість оформлених декларацій, яку власне проаналізуємо в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Аналіз кількості оформлених декларацій Митними органами України за період 2022-2023 року

Показник	Одиниця виміру	Січень-грудень 2022 року	Січень-грудень 2023 року	Абсолютне відхилення 2023/2022
Оформлено митних декларацій (за формою ЄАД):	тис. шт.	3 532,8	3 518,7	-14,10
на ввезення (надходження)	тис. шт.	2 501,3	2 541,0	39,70
на вивезення (пересилання)	тис. шт.	929,8	950,3	20,50
на внутрішній транзит (каботаж)	тис. шт.	22,5	12,8	-9,70
на прохідний транзит*	тис. шт.	79,2	14,6	-64,60
Оформлено електронних митних декларацій (за формою ЄАД):	тис. шт.	3 499,8	3 502,3	2,50
на ввезення (надходження)	тис. шт.	2 492,3	2 530,8	38,50
на вивезення (пересилання)	тис. шт.	926,4	947,5	21,10
на внутрішній транзит (каботаж)	тис. шт.	22,5	12,8	-9,70
на прохідний транзит*	тис. шт.	58,6	11,1	-47,50
Оформлено інших митних документів:	тис. шт.	556,3	485,1	-71,20
уніфікованих митних квитанцій МД-1	тис. шт.	253,1	212,6	-40,50
оглядових розписів М 15	тис. шт.	229,5	176,0	-53,50
митних декларацій М-16	тис. шт.	73,7	96,5	22,80

Джерело: [32]

Отож, ми бачимо, що збільшилась кількість оформлених декларацій на ввезення, тобто імпорт на 38,5 тис. шт., зменшилась кількість декларацій на прохідний транзит на 64,6 тис. шт, адже більшість компаній України перейшла працювати на гарантійні умови.

Наступним пропонуємо дослідити аналіз митних платежів за 2023 рік та проаналізувати структуру Митниць відповідно до сплачених платежів (рис. 2.4).

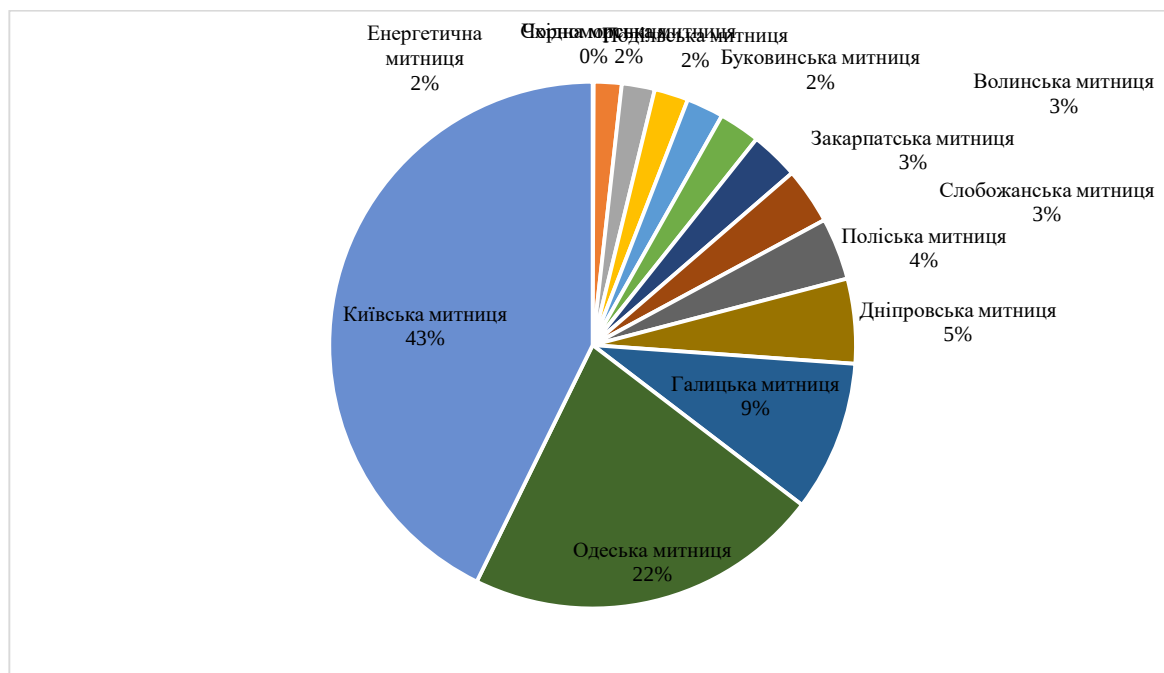

Рисунок 2.4 – Структура митниць за обсягом митних платежів станом на 2023 рік, %

Джерело: [32]

Отож, найбільш продуктивною митницею була Київська, на яку припадає найбільша кількість сплачених платежів в державний бюджет. Саме через Київську митницю в 2023 році проходило найбільша кількість декларацій та митних оформлень.

2.2 Законодавча база митної діяльності

Митна політика ґрунтується на вимогах Конституції України. Так, ст. 2 Основного Закону проголошує, що суверенітет України поширюється на всю її територію, яка, в межах існуючого кордону, є цілісною і недоторканою. Ст. 18 Конституції України визначає, що зовнішньополітична діяльність України спрямована на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства за загальновизнаними принципами і нормами міжнародного права. Відповідно до вимог ст. 9 Конституції України чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України.

Вищезгадані та інші конституційні положення визначають зміст та спрямованість державної митної політики України, ефективна реалізація якої є невід'ємною умовою сталого економічного, політичного та соціального розвитку нашої держави. До основних нормативних актів, що розкривають мету, цілі та завдання можна зарахувати Митний кодекс України, Закони України «Про зовнішньоекономічну діяльність»^[1], «Про Митний тариф України»^[2], міжнародні договори України тощо.

У Митному кодексі України є окрема стаття, яка містить визначення митної політики:

Стаття 5. Державна митна політика

1. Державна митна політика - це система принципів та напрямів діяльності держави у сфері захисту митних інтересів та забезпечення митної безпеки України, регулювання зовнішньої торгівлі, захисту внутрішнього ринку, розвитку економіки України та її інтеграції до світової економіки. Державна митна політика є складовою частиною державної економічної політики.

До основних функцій належать: фіскальна; економічна; регулятивна; захисна; контрольно-організаційна; інформаційно-статистична; міжнародно-політична.

Законодавча база митної діяльності є фундаментом для регулювання взаємовідносин, пов'язаних з переміщенням товарів через митний кордон держави, а також для забезпечення економічної безпеки країни. Митна діяльність охоплює комплекс заходів, спрямованих на контроль та оформлення товарів, транспортних засобів, що переміщуються через кордон, стягнення митних платежів, а також захист економічних інтересів держави.

Одним з головних нормативно-правових актів, що регулює митну діяльність, є Митний кодекс. Він визначає основні принципи митної політики, порядок здійснення митного контролю та оформлення, встановлює види митних процедур, а також права та обов'язки суб'єктів митних правовідносин. Митний кодекс регламентує питання ввезення та вивезення товарів, їх декларування, нарахування та сплати митних платежів, а також визначає порядок здійснення митного контролю.

Митний контроль є ключовим елементом митної діяльності, який включає перевірку документів, огляд товарів, проведення митного огляду та інших заходів, спрямованих на забезпечення дотримання митного законодавства. Законодавча база передбачає різні форми митного контролю, включаючи попередній контроль, контроль під час переміщення товарів через кордон, а також постконтроль після випуску товарів у вільний обіг. Кожна з цих форм має свої особливості та процедури, які детально описані в нормативно-правових актах [22].

Одним з важливих аспектів митної діяльності є митні платежі, які включають мито, податок на додану вартість (ПДВ), акцизний податок та інші збори, що стягуються при переміщенні товарів через кордон. Митний кодекс та інші законодавчі акти встановлюють порядок нарахування та

сплати цих платежів, визначають ставки митних зборів, а також передбачають пільги та звільнення від сплати митних платежів у певних випадках. Зокрема, законодавство передбачає можливість надання пільг для товарів, що ввозяться для реалізації міжнародних проектів, гуманітарної допомоги, наукових досліджень тощо.

Законодавча база митної діяльності також регулює питання декларування товарів. Декларація є основним документом, що містить інформацію про товар, його вартість, країну походження, митну вартість та інші відомості, необхідні для здійснення митного контролю та нарахування митних платежів. Декларування може здійснюватися в різних формах, включаючи електронну форму, що значно спрощує процедуру оформлення товарів та прискорює їх переміщення через кордон [24, с. 100].

Окрім Митного кодексу, важливу роль у регулюванні митної діяльності відіграють міжнародні договори та угоди, учасником яких є держава. Такі документи визначають правила та умови переміщення товарів через кордони, сприяють спрощенню митних процедур, а також забезпечують взаємодію митних органів різних країн. Зокрема, Конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Кіотська конвенція) є одним з ключових міжнародних документів у цій сфері. Вона встановлює стандарти та рекомендації щодо спрощення митних процедур, спрямованих на полегшення міжнародної торгівлі.

Особливу увагу в законодавстві приділено захисту прав інтелектуальної власності при переміщенні товарів через кордон. Законодавча база передбачає заходи щодо запобігання ввезенню та вивезенню контрафактних товарів, а також встановлює відповідальність за порушення прав інтелектуальної власності. Митні органи мають повноваження проводити перевірку товарів на предмет порушення прав інтелектуальної власності, затримувати та вилучати контрафактну

продукцію, а також вживати інших заходів для захисту інтересів правовласників.

Законодавча база митної діяльності також включає акти, що регулюють діяльність митних органів, їхні права та обов'язки, порядок взаємодії з іншими державними органами та суб'єктами господарювання. Митні органи наділені широкими повноваженнями для здійснення митного контролю, проведення митних оглядів, накладення штрафів та інших заходів адміністративного впливу за порушення митного законодавства.

Особливу увагу законодавство приділяє питанням боротьби з митними правопорушеннями та контрабандою. Встановлено суворі санкції за порушення митних правил, включаючи адміністративну та кримінальну відповідальність. Митні органи мають право проводити розслідування, затримувати підозрюваних, конфіскувати товари та транспортні засоби, що використовуються для здійснення правопорушень. Важливим аспектом є також міжнародна співпраця у боротьбі з контрабандою та іншими митними правопорушеннями, що передбачає обмін інформацією, спільні операції та інші заходи [25, с. 8].

Законодавча база митної діяльності постійно вдосконалюється та адаптується до змін у міжнародній торгівлі, розвитку нових технологій та потреб економіки. Зокрема, впровадження електронних систем декларування та митного контролю дозволяє значно спростити та прискорити процедури оформлення товарів, знизити рівень корупції та підвищити прозорість митних операцій. Електронні митні системи забезпечують автоматизацію багатьох процесів, що дозволяє зменшити кількість помилок, прискорити обробку інформації та підвищити ефективність роботи митних органів.

Окрім того, важливим напрямом розвитку законодавчої бази є гармонізація національного митного законодавства з міжнародними

стандартами та нормами. Це дозволяє забезпечити сумісність митних процедур з процедурами інших країн, сприяти розвитку міжнародної торгівлі та інтеграції у світову економіку. Гармонізація передбачає прийняття національних нормативно-правових актів, що відповідають вимогам міжнародних договорів, а також участь у міжнародних організаціях та співпраця з митними службами інших країн.

Важливим елементом законодавчої бази митної діяльності є регулювання питань захисту економічних інтересів держави. Це включає заходи щодо захисту внутрішнього ринку від недобросовісної конкуренції, запобігання ввезенню товарів, що можуть становити загрозу для здоров'я населення або національної безпеки. Законодавство передбачає застосування антидемпінгових, компенсаційних та спеціальних захисних заходів для захисту національних виробників від недобросовісної конкуренції з боку іноземних постачальників [29, с. 85].

Особлива увага приділяється також питанням екологічної безпеки та захисту навколишнього середовища. Законодавча база передбачає заходи щодо запобігання ввезенню товарів, що можуть становити загрозу для довкілля, встановлює вимоги до екологічної безпеки товарів, що переміщуються через кордон, а також передбачає відповідальність за порушення цих вимог.

Законодавство також регулює питання соціального захисту та забезпечення прав працівників митних органів. Законодавчі акти встановлюють умови праці, соціальні гарантії, порядок проходження служби, а також передбачають заходи щодо професійного розвитку та підвищення кваліфікації працівників митних органів. Це дозволяє забезпечити високий рівень професіоналізму та ефективності роботи митних служб.

Питання забезпечення прав та інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності також є важливим аспектом законодавчої

бази митної діяльності. Законодавство передбачає механізми захисту прав підприємств та громадян, що займаються зовнішньоекономічною діяльністю, включаючи право на оскарження рішень митних органів, порядок вирішення митних спорів та інші процедури. Це сприяє створенню сприятливого клімату для розвитку міжнародної торгівлі та інвестиційної діяльності.

Законодавча база митної діяльності є динамічною та постійно розвивається у відповідь на зміни в економічному середовищі, розвиток нових технологій та міжнародні тенденції. Це забезпечує гнучкість та адаптивність митної системи до нових викликів та потреб сучасної економіки.

В підсумку аналізу ефективності українських митниць в плані законодавчих правил пропонуємо визначити рейтинг митниць за часткою справ про порушення митних правил, за результатами яких прийнято рішення на користь держави, від загальної кількості справ, направлених до суду у I кварталі 2023 року (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Частка справ про порушення митних правил, за результатами яких прийнято рішення на користь держави, від загальної кількості справ, направлених до суду у I кварталі 2023 року

Митниця	Форма розрахунку	Значення у звітному періоді	Цільове значення
Київська	$Ч_{спм} = (293/185) \times 100\%$	162%	"відмінно"
Житомирська	$Ч_{спм} = (10/45) \times 100\%$	22%	"задовільно"
Чернігівська	$Ч_{спм} = (14/17) \times 100\%$	82%	"відмінно"
Дніпровська	$Ч_{спм} = (2/2) \times 100\%$	100%	"відмінно"
Запорізька	$Ч_{спм} = (1/2) \times 100\%$	50%	"добре"
Рівненська	$Ч_{спм} = (СПМПД/СПМП) \times 100\%$	56%	"добре"
Волинська	$Ч_{спм} = (СПМПД/СПМП) \times 100\%$	65%	"відмінно"
Івано-Франківська	$Ч_{спм} = (7/5) \times 100\%$	140%	"відмінно"
Львівська	$Ч_{спм} = (202/202) \times 100\%$	100%	"відмінно"
Закарпатська	$Ч_{спм} = (216/195) \times 100\%$	111%	"відмінно"
Хмельницька	$Ч_{спм} = (8/6) \times 100\%$	133%	"відмінно"
Вінницька	$Ч_{спм} = (СПМПД/СПМП) \times 100\%$	60%	"відмінно"
Тернопільська	$Ч_{спм} = (0/0) \times 100\%$		
Чернівецька	$Ч_{спм} = (48/56) \times 100\%$	86%	"відмінно"
Одеська	$Ч_{спм} = (107/335) \times 100\%$	32%	"задовільно"
Миколаївська	$Ч_{спм} = (0/8) \times 100\%$	0%	"незадовільно"

			"
Продовження табл. 2.4			
Сумська	$Ч_{спм}=(3/5) \times 100\%$	60%	"відмінно"
Полтавська	$Ч_{спм}=(9/1) \times 100\%$	900%	"відмінно"
Харківська	$Ч_{спм}=(41/8) \times 100\%$	513%	"відмінно"
Кропивницька	$Ч_{спм}=(11/2) \times 100\%$	550%	"відмінно"
Черкаська	$Ч_{спм}=(2/9) \times 100\%$	22%	"задовільно"

Джерело: [32]

Отож, як ми бачимо з таблиці 2.4, найбільш продуктивною є Полтавська митниця, частка справ про порушення митних правил, за результатами яких прийнято рішення на користь держави складає 900%, на другому місці Кропивницька – 550% та Харківська на з часткою 513% посідає третє місце.

2.3 Проблеми та недоліки в роботі митних органів

Проблеми та недоліки в роботі митних органів є складним і багатогранним питанням, що впливає на економіку, безпеку та міжнародні відносини будь-якої країни. Митні органи відіграють ключову роль у забезпеченні належного контролю над рухом товарів через кордони, запобіганні контрабанді та дотриманні законодавства. Однак, їхня робота стикається з низкою викликів, які ускладнюють виконання поставлених завдань і потребують вирішення для підвищення ефективності.

Однією з головних проблем є корупція в митних органах. Корупційні дії можуть включати підкуп службовців, фальсифікацію документів, заниження митних зборів та інші неправомірні дії. Це не лише знижує надходження до державного бюджету, але й створює несправедливі умови для бізнесу, коли деякі компанії отримують переваги через корупційні

зв'язки. Боротися з корупцією важко через її системний характер і складність виявлення. Розробка ефективних антикорупційних програм, посилення контролю та моніторингу, а також створення умов для незалежної діяльності правоохоронних органів можуть сприяти зниженню рівня корупції.

Ще однією значною проблемою є недостатня професійна підготовка митних службовців. В умовах швидкого розвитку технологій та змін у міжнародній торгівлі важливо, щоб митники мали актуальні знання та навички. Недостатня підготовка може призводити до помилок у роботі, затримок у оформленні товарів та неправомірних рішень. Для вирішення цієї проблеми необхідно постійно оновлювати програми навчання, проводити тренінги та семінари, залучати експертів для підвищення кваліфікації персоналу [29, с. 85].

Технічне оснащення митних органів також часто залишає бажати кращого. Недостатнє фінансування призводить до того, що митні пункти не оснащені сучасними засобами контролю, такими як сканери, детектори, системи відеоспостереження тощо. Це знижує ефективність контролю і підвищує ризики пропуску заборонених товарів, наркотиків, зброї. Інвестування в модернізацію технічного оснащення митних органів є необхідним кроком для підвищення їх ефективності.

Бюрократичні процедури та надмірне регулювання також створюють значні перешкоди в роботі митних органів. Складні та тривалі процедури оформлення товарів затримують їх рух, створюючи незручності для бізнесу та збільшуючи витрати. Спрощення митних процедур, впровадження електронних систем подання документів, автоматизація процесів можуть значно полегшити роботу митних служб та підвищити їх ефективність.

Контрабанда є серйозною загрозою для будь-якої країни, і боротьба з нею є однією з основних функцій митних органів. Проте, ефективність боротьби

з контрабандою часто ускладнюється недостатньою координацією між різними відомствами, відсутністю необхідних ресурсів та технологій. Важливою складовою успішної боротьби з контрабандою є міжнародне співробітництво, обмін інформацією та спільні операції з іншими країнами.

Недоліки в законодавчій базі також впливають на роботу митних органів. Нечіткі або суперечливі закони, часті зміни в регулюванні можуть призводити до плутанини та помилок у роботі митників. Важливою умовою ефективної роботи є створення стабільної та прозорої законодавчої бази, яка забезпечує чіткі правила гри для всіх учасників ринку.

Відсутність належної взаємодії між митними органами та бізнесом також є значною проблемою. Взаємна недовіра, відсутність комунікації та недостатнє розуміння потреб бізнесу з боку митників можуть призводити до конфліктів та незадоволення. Встановлення партнерських відносин, регулярні зустрічі та консультації з представниками бізнесу, спільне обговорення проблем і пошук рішень можуть сприяти покращенню взаємодії та підвищенню ефективності роботи митних органів [16, с. 510].

Однією з важливих проблем є відсутність належної інтеграції інформаційних систем між різними митними пунктами та відомствами. Недостатній обмін інформацією, відсутність єдиної бази даних можуть призводити до дублювання роботи, помилок та затримок. Впровадження єдиних інформаційних систем, автоматизованих процесів обробки даних, використання сучасних технологій може значно підвищити ефективність роботи митних органів.

Важливою складовою успішної роботи митних органів є морально-психологічний стан їх працівників. Низька заробітна плата, велике навантаження, недостатнє соціальне забезпечення можуть призводити до зниження мотивації та продуктивності праці. Поліпшення умов праці,

забезпечення належного рівня оплати та соціальних гарантій, створення комфортних умов для роботи сприятимуть підвищенню ефективності митних служб.

Окремо варто зазначити проблему нелегального ввезення та вивезення культурних цінностей. Митні органи повинні мати необхідні знання та засоби для виявлення та запобігання контрабанді предметів мистецтва, історичних артефактів та інших культурних цінностей. Це потребує спеціальної підготовки, співпраці з експертами в галузі культури та використання сучасних технологій.

Також важливою проблемою є недостатня готовність митних органів до реагування на нові виклики, такі як кіберзлочинність, нові види контрабанди, зміни в міжнародній торгівлі. Постійний моніторинг ситуації, прогнозування можливих загроз, розробка стратегій та планів дій для реагування на нові виклики є необхідними умовами для забезпечення ефективної роботи митних органів.

Таким чином, проблеми та недоліки в роботі митних органів мають багатогранний характер і потребують комплексного підходу до їх вирішення. Боротися з корупцією, покращувати професійну підготовку, модернізувати технічне оснащення, спрощувати бюрократичні процедури, ефективно боротися з контрабандою, удосконалювати законодавчу базу, покращувати взаємодію з бізнесом, інтегрувати інформаційні системи, поліпшувати умови праці та бути готовими до нових викликів – всі ці заходи сприятимуть підвищенню ефективності роботи митних органів та забезпеченню належного контролю над рухом товарів через кордони.

РОЗДІЛ III. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

3.1 Зміни в законодавстві щодо митної діяльності

Зміни в законодавстві щодо митної діяльності є важливим аспектом для забезпечення ефективного контролю над рухом товарів через кордони та дотримання національних і міжнародних правових норм. Законодавство, що регулює митну діяльність, постійно оновлюється, щоб відповідати змінам в економічних умовах, технічному прогресу, міжнародним стандартам і вимогам безпеки. Такі зміни мають значний вплив на роботу митних органів, бізнес-середовище та економіку в цілому.

Останніми роками зміни в законодавстві щодо митної діяльності були спрямовані на спрощення процедур, зменшення адміністративного навантаження на бізнес і підвищення прозорості та ефективності митних органів. Одним із ключових напрямків є гармонізація національного митного законодавства з міжнародними стандартами, зокрема, з положеннями Світової організації торгівлі (СОТ) та Всесвітньої митної організації (ВМО). Це включає імплементацію Угоди про спрощення процедур торгівлі, яка передбачає зменшення часу і вартості митного оформлення товарів, підвищення передбачуваності та прозорості процедур.

Однією з важливих змін у законодавстві стало впровадження електронних систем подання документів. Перехід на електронні декларації дозволив значно зменшити час, необхідний для митного оформлення товарів, а також знизити кількість помилок, пов'язаних з ручним введенням даних. Впровадження таких систем вимагало змін у законодавстві, щоб забезпечити юридичну силу електронних документів і встановити правила

їх використання. Електронна система також дозволяє більш ефективно боротися з корупцією, оскільки зменшує можливості для особистих контактів між митниками і бізнесом.

Ще однією важливою зміною в законодавстві стало впровадження концепції авторизованого економічного оператора (АЕО). Цей статус надається компаніям, які відповідають певним критеріям надійності та безпеки, і дозволяє їм користуватися спрощеними митними процедурами. Впровадження АЕО потребувало змін у законодавстві для встановлення критеріїв оцінки надійності компаній, процедури отримання статусу та правил його використання. Це дозволяє знизити адміністративне навантаження на надійних учасників ринку і підвищити ефективність митних процедур [29, с. 86].

Зміни в законодавстві також торкнулися питання визначення митної вартості товарів. З метою забезпечення прозорості і запобігання заниженню вартості для уникнення сплати митних зборів, було розроблено нові правила та методи оцінки вартості. Це включає використання трансферного ціноутворення, контроль за контрактами і фінансовими документами, що супроводжують поставки товарів. Впровадження цих змін вимагає від митних органів високого рівня підготовки та спеціалізації, а також відповідних змін у правовій базі для регулювання таких процедур.

Одним з актуальних напрямків змін у законодавстві є посилення заходів безпеки на кордоні. З метою запобігання контрабанді, незаконному ввезенню зброї, наркотиків та інших заборонених товарів, було впроваджено нові правила щодо контролю за вантажами та транспортними засобами. Це включає використання сучасних технологій, таких як сканери, детектори, системи відеоспостереження, а також більш жорсткі вимоги до документального оформлення. Впровадження таких заходів потребує відповідних змін у законодавстві для забезпечення правового регулювання і надання митним органам необхідних повноважень.

Окрему увагу в законодавчих змінах приділено питанням захисту прав інтелектуальної власності на кордоні. У зв'язку з поширенням підробок і контрафактних товарів, було розроблено нові правила щодо виявлення і вилучення таких товарів під час митного контролю. Законодавство передбачає більш жорсткі заходи для боротьби з порушеннями прав інтелектуальної власності, включаючи накладення штрафів, конфіскацію і знищення контрафактної продукції. Це вимагає від митних органів високого рівня підготовки та співпраці з правовласниками для ідентифікації підробок.

Зміни в законодавстві також стосуються питань екологічного контролю. З метою захисту навколишнього середовища було впроваджено нові правила щодо ввезення та вивезення товарів, які можуть завдавати шкоди екології. Це включає контроль за ввезенням небезпечних хімічних речовин, відходів, рідкісних і зникаючих видів флори і фауни. Законодавчі зміни встановлюють вимоги до документального оформлення, процедури контролю і санкції за порушення екологічних норм [16, с. 510].

Ще однією важливою зміною є гармонізація митного законодавства в рамках міжнародних економічних союзів, таких як Європейський Союз або Митний союз. Це включає узгодження митних тарифів, правил оформлення товарів, процедур контролю. Впровадження таких змін вимагає тісної співпраці між країнами, адаптації національних законодавств до вимог міжнародних угод і стандартів. Це дозволяє спростити і прискорити рух товарів між країнами-членами, знизити витрати для бізнесу і підвищити конкурентоспроможність національних економік.

Одним з важливих аспектів змін у законодавстві є боротьба з митними правопорушеннями. Законодавство постійно оновлюється для вдосконалення заходів щодо запобігання та виявлення порушень, таких як контрабанда, ухилення від сплати митних зборів, фальсифікація

документів. Це включає введення нових правил щодо розслідування правопорушень, посилення санкцій, впровадження сучасних технологій для моніторингу та аналізу ризиків. Важливим аспектом є також міжнародне співробітництво в боротьбі з митними правопорушеннями, обмін інформацією та проведення спільних операцій.

Впровадження змін у законодавстві щодо митної діяльності також потребує належного контролю за їх виконанням. Це включає створення систем моніторингу, проведення аудиту, встановлення механізмів зворотного зв'язку з бізнесом та громадськістю. Законодавчі зміни повинні бути прозорими і зрозумілими для всіх учасників ринку, забезпечувати передбачуваність і стабільність правових норм. Це дозволяє підвищити довіру до митних органів, знизити рівень корупції і забезпечити ефективне виконання законодавства.

Отже, зміни в законодавстві щодо митної діяльності є важливим інструментом для забезпечення ефективного контролю над рухом товарів через кордони, дотримання правових норм і стандартів, підтримки національної безпеки та економічного розвитку. Постійне оновлення законодавства дозволяє адаптуватися до нових викликів, технічного прогресу і змін в міжнародних відносинах. Впровадження електронних систем, гармонізація з міжнародними стандартами, посилення заходів безпеки, захист прав інтелектуальної власності, екологічний контроль, боротьба з правопорушеннями – всі ці заходи сприяють підвищенню ефективності митних органів, зниженню адміністративного навантаження на бізнес і забезпеченню прозорості та передбачуваності митних процедур. Важливо зазначити, що процес змін у законодавстві щодо митної діяльності повинен бути постійним і динамічним, враховувати потреби та інтереси всіх зацікавлених сторін, забезпечувати належний баланс між безпекою, економічною ефективністю і правами громадян. Це вимагає тісної співпраці між державними органами, бізнесом, міжнародними

організаціями та громадськістю, створення відкритого і прозорого процесу прийняття рішень, забезпечення належного контролю та моніторингу за виконанням законодавчих норм.

Таким чином, зміни в законодавстві щодо митної діяльності є ключовим елементом для забезпечення належного функціонування митних органів, підтримки національної економіки та забезпечення безпеки країни. Постійне вдосконалення правової бази, впровадження сучасних технологій і методів управління, посилення міжнародного співробітництва дозволяють ефективно реагувати на нові виклики та загрози, забезпечувати належний контроль і сприяти розвитку міжнародної торгівлі.

3.2 Впровадження новітніх технологій в митну практику

Впровадження новітніх технологій в митну практику є важливим аспектом модернізації митних органів, що сприяє підвищенню ефективності контролю за рухом товарів через кордони, покращенню умов для бізнесу та забезпеченню національної безпеки. Технологічні інновації дозволяють автоматизувати процеси, знижувати ризики корупції, підвищувати точність і швидкість митних процедур. Останніми роками багато країн активно впроваджують новітні технології в митну практику, що дає позитивні результати і стає прикладом для інших.

Однією з основних новітніх технологій, яка активно впроваджується в митну практику, є електронні системи декларування та обробки даних. Перехід на електронні декларації дозволив значно зменшити час і витрати, необхідні для митного оформлення товарів. Електронна система забезпечує швидкий і точний обмін інформацією між учасниками зовнішньоекономічної діяльності та митними органами, знижуючи

ймовірність помилок і фальсифікацій. Крім того, електронні системи дозволяють більш ефективно моніторити і аналізувати дані, що сприяє виявленню порушень і зниженню ризиків.

Важливим аспектом впровадження новітніх технологій є використання автоматизованих систем управління ризиками. Ці системи дозволяють аналізувати велику кількість даних, виявляти потенційно небезпечні вантажі і суб'єкти, що підвищує ефективність митного контролю. Автоматизовані системи управління ризиками використовують алгоритми машинного навчання та штучного інтелекту для виявлення аномалій і підозрілих транзакцій, що дозволяє митним органам зосереджувати свої ресурси на найбільш ризикових операціях. Це не тільки підвищує ефективність контролю, але й знижує адміністративне навантаження на добросовісних учасників ринку [18, с. 116].

Сучасні технології також активно впроваджуються у сфері сканування та виявлення заборонених товарів. Використання рентгенівських і гамма-сканерів дозволяє митникам швидко і ефективно оглядати вантажі без необхідності їх розвантаження, що значно економить час і ресурси. Крім того, сучасні сканери дозволяють виявляти приховані контрабандні товари, наркотики, зброю та інші заборонені предмети, що підвищує рівень безпеки. Інноваційні технології, такі як терагерцова спектроскопія та спектрометрія мас, також активно використовуються для виявлення вибухових речовин і наркотиків.

Інформаційні системи для обміну даними між митними органами різних країн є ще однією важливою складовою впровадження новітніх технологій. Міжнародний обмін інформацією дозволяє оперативно отримувати дані про рух товарів, що сприяє виявленню порушень і запобіганню контрабанді. Використання глобальних систем обміну інформацією, таких як Система попереднього інформування про вантажі (Advance Cargo Information System) або Автоматизована система контролю

за контейнерними вантажами (Container Control Programme), дозволяє митним органам більш ефективно взаємодіяти з іноземними партнерами і забезпечувати належний рівень контролю.

Однією з найперспективніших технологій, що впроваджуються в митну практику, є блокчейн. Технологія блокчейн дозволяє створювати децентралізовані бази даних, де вся інформація про транзакції зберігається в незмінному вигляді і доступна для всіх учасників. Це підвищує прозорість і безпеку митних процедур, оскільки будь-які зміни в даних стають неможливими без згоди всіх учасників. Використання блокчейну дозволяє знизити ризики шахрайства і корупції, а також забезпечити більш швидкий і надійний обмін інформацією між учасниками зовнішньоекономічної діяльності та митними органами [19, с. 200].

Впровадження технологій штучного інтелекту (ШІ) і машинного навчання також має великий потенціал для митної практики. ШІ може використовуватися для автоматизації рутинних процесів, аналізу великих обсягів даних, прогнозування ризиків і виявлення порушень. Наприклад, системи на базі ШІ можуть автоматично аналізувати документи, ідентифікувати підозрілі патерни поведінки, виявляти невідповідності в даних і пропонувати рішення для їх усунення. Це дозволяє знижувати навантаження на митних службовців і підвищувати точність і ефективність їх роботи.

Дрони та безпілотні літальні апарати (БПЛА) також знаходять своє застосування в митній практиці. Вони можуть використовуватися для моніторингу кордонів, перевірки важкодоступних ділянок, виявлення контрабандних шляхів і забезпечення безпеки на кордонах. Використання дронів дозволяє митним органам отримувати оперативну інформацію в режимі реального часу, що сприяє швидкому реагуванню на загрози і порушення. Крім того, дрони можуть бути оснащені спеціальними

сенсорами і камерами для виявлення заборонених товарів, що підвищує ефективність контролю.

Важливим аспектом впровадження новітніх технологій є забезпечення кібербезпеки. Митні органи повинні захищати свої інформаційні системи від кіберзагроз, забезпечувати конфіденційність і цілісність даних, запобігати несанкціонованому доступу і кібератакам. Використання сучасних засобів кібербезпеки, таких як шифрування даних, системи виявлення вторгнень, антивірусне програмне забезпечення, а також проведення регулярних аудитів і тестувань, дозволяє забезпечити надійний захист інформаційних систем митних органів.

Розвиток мобільних технологій також відкриває нові можливості для митної практики. Використання мобільних додатків дозволяє спростити процеси декларування, отримання інформації, моніторингу вантажів і комунікації з митними органами. Мобільні додатки можуть забезпечувати доступ до електронних декларацій, інформації про митні тарифи і правила, статусу оформлення товарів, а також дозволяти оперативно вирішувати питання, що виникають у процесі митного контролю. Це підвищує зручність і швидкість роботи для учасників зовнішньоекономічної діяльності і митних органів [20, с. 62].

Важливим напрямком впровадження новітніх технологій є розвиток систем електронного документообігу. Перехід на електронний документообіг дозволяє значно знизити обсяги паперової роботи, прискорити обмін інформацією, знизити витрати і підвищити екологічну ефективність. Використання електронних підписів, сертифікатів і шифрування забезпечує надійний і безпечний обмін документами між учасниками зовнішньоекономічної діяльності і митними органами. Це також сприяє підвищенню прозорості і довіри до митних процедур.

Інтернет речей (IoT) є ще однією перспективною технологією для митної практики. Використання датчиків і пристроїв IoT дозволяє

здійснювати моніторинг стану вантажів, контролювати умови їх транспортування, забезпечувати безпеку і збереження. Наприклад, датчики можуть фіксувати температуру, вологість, вібрацію, відкриття контейнерів і передавати цю інформацію в режимі реального часу до митних органів. Це дозволяє оперативно виявляти порушення умов транспортування, забезпечувати цілісність вантажів і підвищувати ефективність митного контролю.

Важливим аспектом впровадження новітніх технологій є підготовка і навчання персоналу. Митні органи повинні забезпечувати високий рівень кваліфікації своїх працівників, проводити тренінги і семінари з використання новітніх технологій, оновлювати навчальні програми. Важливо, щоб митники мали необхідні знання і навички для роботи з сучасними технологіями, розуміли їхні можливості і обмеження, могли ефективно використовувати їх у своїй діяльності. Це сприяє підвищенню професійного рівня і мотивації персоналу, забезпечує належний рівень виконання митних процедур.

Підсумовуючи, можна сказати, що впровадження новітніх технологій в митну практику є важливим кроком для підвищення ефективності, прозорості і безпеки митних процедур. Використання електронних систем декларування, автоматизованих систем управління ризиками, сучасних сканерів і датчиків, блокчейну, штучного інтелекту, дронів, мобільних додатків, систем електронного документообігу та Інтернету речей дозволяє забезпечити належний рівень контролю за рухом товарів через кордони, знижувати ризики корупції, підвищувати швидкість і точність митних процедур. Це сприяє створенню сприятливих умов для бізнесу, розвитку міжнародної торгівлі, забезпеченню національної безпеки та підвищенню довіри до митних органів. Впровадження новітніх технологій також вимагає постійного навчання і підвищення кваліфікації персоналу, забезпечення кібербезпеки і тісної співпраці з міжнародними партнерами.

Це дозволяє митним органам бути готовими до нових викликів і ефективно реагувати на зміни в зовнішньоекономічному середовищі.

3.3 Підвищення кваліфікації працівників митних органів

Підвищення кваліфікації працівників митних органів є критично важливим аспектом забезпечення ефективності та надійності їхньої роботи. Митні органи відіграють ключову роль у регулюванні міжнародної торгівлі, захисті національних інтересів та забезпеченні безпеки держави. В умовах глобалізації, постійних змін у міжнародному законодавстві та розвитку технологій, працівники митних органів повинні володіти актуальними знаннями і навичками для виконання своїх обов'язків на високому рівні. Постійне підвищення кваліфікації є необхідним для адаптації до нових викликів і забезпечення належного рівня професіоналізму.

Одним із основних напрямків підвищення кваліфікації працівників митних органів є навчання новітнім технологіям. Сучасні технологічні рішення, такі як електронні системи декларування, автоматизовані системи управління ризиками, сканери та інші засоби технічного контролю, активно впроваджуються в митну практику. Це потребує відповідної підготовки персоналу, оскільки ефективне використання цих технологій вимагає спеціальних знань і навичок. Організація регулярних тренінгів і семінарів з використання новітніх технологій дозволяє працівникам митних органів бути в курсі останніх досягнень і методів, що значно підвищує ефективність їхньої роботи [12, с. 150].

Важливою складовою підвищення кваліфікації є навчання з питань міжнародного митного законодавства та стандартів. Міжнародна торгівля регулюється комплексом міжнародних угод і стандартів, таких як Угода про спрощення процедур торгівлі, положення Світової організації торгівлі (СОТ) та Всесвітньої митної організації (ВМО). Для забезпечення відповідності національних митних процедур міжнародним вимогам,

працівники митних органів повинні мати глибокі знання з питань міжнародного права, стандартів і найкращих практик. Це дозволяє забезпечити належний рівень контролю, уникати правових конфліктів і сприяти розвитку міжнародної торгівлі.

Окрему увагу слід приділяти навчанню з питань боротьби з корупцією. Корупція є однією з найбільших проблем у митних органах, що підриває довіру до них і знижує ефективність їхньої роботи. Підвищення кваліфікації з питань етики, антикорупційних заходів, методів виявлення та запобігання корупційним діям є необхідним для створення прозорої та чесної системи. Працівники митних органів повинні знати не тільки теоретичні аспекти боротьби з корупцією, але й практичні методи її виявлення і протидії. Це включає навчання з використанням спеціалізованих програм і методик, обмін досвідом з іншими країнами та організаціями, які досягли успіху в боротьбі з корупцією.

Важливою складовою підвищення кваліфікації є навчання з питань управління ризиками. Сучасні митні органи повинні мати здатність швидко і точно оцінювати ризики, пов'язані з переміщенням товарів через

кордони. Це включає аналіз даних, виявлення потенційно небезпечних вантажів і суб'єктів, розробку стратегій і методик для мінімізації ризиків. Навчання з управління ризиками дозволяє працівникам митних органів підвищити свою компетентність у цій сфері, що сприяє більш ефективному контролю за рухом товарів і зниженню рівня правопорушень.

Крім того, важливим напрямком підвищення кваліфікації є навчання з питань захисту прав інтелектуальної власності. В умовах зростання обсягів контрафактної продукції, митні органи відіграють важливу роль у захисті прав власників інтелектуальної власності. Це вимагає від працівників митних органів знань з питань законодавства у сфері інтелектуальної власності, методів виявлення контрафактної продукції, співпраці з правовласниками. Навчання з цих питань дозволяє підвищити

ефективність боротьби з контрафактною продукцією і забезпечити захист прав інтелектуальної власності на національному і міжнародному рівні.

Важливим аспектом підвищення кваліфікації є розвиток навичок комунікації та співпраці з іншими органами і організаціями. Митні органи часто співпрацюють з різними державними і міжнародними органами, бізнесом, громадськими організаціями. Вміння ефективно комунікувати, налагоджувати співпрацю, обмінюватися інформацією і досвідом є важливими для успішної роботи митних органів. Навчання з питань комунікації, ведення переговорів, управління конфліктами дозволяє підвищити компетентність працівників митних органів у цій сфері, що сприяє більш ефективному виконанню їхніх обов'язків.

Не менш важливим є навчання з питань екологічного контролю. В умовах зростання уваги до екологічних проблем, митні органи відіграють важливу роль у контролі за ввезенням і вивезенням товарів, які можуть завдати шкоди навколишньому середовищу. Це включає контроль за небезпечними хімічними речовинами, відходами, рідкісними і зникаючими видами флори і фауни. Навчання з цих питань дозволяє працівникам митних органів підвищити свою обізнаність і компетентність у сфері екологічного контролю, що сприяє захисту навколишнього середовища і дотриманню екологічних норм.

Важливим напрямком підвищення кваліфікації є навчання з питань кібербезпеки. У зв'язку з активним впровадженням новітніх технологій і інформаційних систем, митні органи повинні забезпечувати захист своїх інформаційних ресурсів від кіберзагроз. Це включає навчання з питань кібербезпеки, використання сучасних засобів захисту, проведення аудитів і тестувань на проникнення. Навчання з кібербезпеки дозволяє працівникам митних органів підвищити свою обізнаність про потенційні загрози і методи їх запобігання, що сприяє забезпеченню надійного захисту інформаційних систем.

Підвищення кваліфікації працівників митних органів також включає навчання з питань управління людськими ресурсами. Ефективне управління персоналом є важливим для забезпечення належного рівня мотивації, продуктивності і професіоналізму працівників. Це включає навчання з питань підбору і відбору персоналу, розвитку кар'єри, мотивації, оцінки результативності, управління конфліктами і створення сприятливого робочого середовища. Навчання з питань управління людськими ресурсами дозволяє керівникам митних органів підвищити свою компетентність у цій сфері і забезпечити ефективне управління персоналом.

Крім того, важливим напрямком підвищення кваліфікації є навчання з питань міжнародного співробітництва і обміну інформацією. Митні органи повинні тісно співпрацювати з митними органами інших країн, міжнародними організаціями, брати участь у спільних операціях і проектах. Навчання з цих питань дозволяє працівникам митних органів підвищити свою обізнаність про міжнародні стандарти і практики, розвинути навички міжкультурної комунікації і співпраці, що сприяє більш ефективній роботі на міжнародному рівні.

Підвищення кваліфікації працівників митних органів також включає навчання з питань аналізу і використання даних. Сучасні митні органи повинні вміти ефективно використовувати великі обсяги даних для прийняття обґрунтованих рішень, прогнозування ризиків, виявлення порушень. Навчання з питань аналізу даних, використання сучасних інструментів і методик дозволяє працівникам митних органів підвищити свою компетентність у цій сфері, що сприяє підвищенню точності і ефективності митного контролю.

Важливим аспектом підвищення кваліфікації є розвиток лідерських навичок. Керівники митних органів повинні вміти ефективно керувати своїми командами, мотивувати працівників, приймати стратегічні рішення.

Навчання з питань лідерства, стратегічного планування, управління змінами дозволяє керівникам митних органів підвищити свою компетентність у цій сфері, що сприяє ефективному управлінню і розвитку митних органів.

Підсумовуючи, можна сказати, що підвищення кваліфікації працівників митних органів є важливим аспектом забезпечення їхньої ефективної і професійної роботи. Навчання новітнім технологіям, міжнародному законодавству і стандартам, боротьбі з корупцією, управлінню ризиками, захисту прав інтелектуальної власності, екологічному контролю, кібербезпеці, управлінню людськими ресурсами, міжнародному співробітництву, аналізу даних і лідерству дозволяє працівникам митних органів підвищити свою компетентність і професіоналізм. Це сприяє підвищенню ефективності митних процедур, зниженню рівня правопорушень, забезпеченню національної безпеки і розвитку міжнародної торгівлі. Постійне підвищення кваліфікації є необхідним для адаптації до нових викликів і змін у зовнішньоекономічному середовищі, що дозволяє митним органам виконувати свої функції на високому рівні і забезпечувати належний рівень контролю за рухом товарів через кордони.

Постійне підвищення кваліфікації працівників митних органів також має враховувати специфічні потреби різних категорій персоналу. Наприклад, митні інспектори, які безпосередньо здійснюють огляд та оформлення вантажів, потребують глибоких знань у галузі технічного контролю, правил декларування, процедур оцінки ризиків та виявлення контрабанди. Для цієї категорії працівників важливо проводити практичні тренінги, де вони можуть застосовувати теоретичні знання в реальних умовах, а також обмінюватися досвідом з колегами.

Для аналітиків та фахівців з управління ризиками необхідно організовувати навчання з використання сучасних програмних засобів та

методик аналізу даних. Це включає роботу з базами даних, статистичний аналіз, моделювання та прогнозування ризиків. Навчальні програми для цієї категорії працівників повинні бути орієнтовані на розвиток навичок критичного мислення та здатності швидко приймати обґрунтовані рішення на основі аналізу великого обсягу інформації.

Керівникам митних органів слід пропонувати навчальні курси з питань стратегічного управління, лідерства, управління змінами та конфліктами. Це дозволить їм ефективніше керувати підрозділами, мотивувати персонал, впроваджувати нові технології та методи роботи, а також забезпечувати високу ефективність і продуктивність митних органів. Навчання з питань лідерства повинно включати як теоретичні заняття, так і практичні вправи, кейс-стаді та симуляції, які допоможуть керівникам розвинути необхідні управлінські навички.

Для забезпечення високої якості підвищення кваліфікації працівників митних органів необхідно створювати навчальні центри та академії, де будуть розроблятися і впроваджуватися сучасні навчальні програми. Співпраця з вищими навчальними закладами, міжнародними організаціями та експертами дозволить забезпечити високий рівень навчання та відповідність його змісту актуальним потребам митних органів. Важливим є також використання дистанційних форм навчання, таких як вебінари, онлайн-курси, відеолекції, що дозволяє залучати широку аудиторію працівників та забезпечувати гнучкість у навчальному процесі.

Крім того, необхідно забезпечити систему моніторингу та оцінки ефективності навчальних програм. Це дозволить своєчасно виявляти недоліки та потреби у додатковому навчанні, а також оцінювати вплив навчання на професійний рівень працівників та ефективність роботи митних органів. Оцінка ефективності може включати проведення

тестувань, опитувань, аналізу результатів роботи, а також зворотного зв'язку від працівників, які пройшли навчання.

Важливим аспектом є також мотивація працівників до постійного підвищення кваліфікації. Це може включати надання матеріальних і нематеріальних стимулів, таких як підвищення заробітної плати, кар'єрний ріст, можливість участі в міжнародних проектах і конференціях, визнання і нагородження за досягнення. Створення сприятливого середовища для професійного розвитку та підтримка з боку керівництва є ключовими факторами, які сприяють активній участі працівників у програмах підвищення кваліфікації.

Одним з важливих напрямків є також впровадження програм обміну досвідом з іншими країнами та міжнародними організаціями. Участь у міжнародних семінарах, конференціях, тренінгах дозволяє працівникам митних органів отримувати нові знання і навички, ознайомлюватися з найкращими практиками, обмінюватися досвідом з колегами з інших країн. Це сприяє підвищенню рівня професіоналізму та впровадженню передових методів роботи у національній митній практиці.

Іншою важливою складовою підвищення кваліфікації є створення мережі внутрішнього навчання і наставництва. Досвідчені працівники можуть ділитися своїми знаннями і досвідом з новачками, допомагати їм адаптуватися до роботи, надавати підтримку у вирішенні складних завдань. Наставництво сприяє швидшому професійному зростанню молодих працівників, зміцнює командну роботу і створює сприятливу атмосферу в колективі [20, с. 63].

У контексті глобалізації і швидких змін у світовій економіці важливо також враховувати нові виклики і тенденції, які впливають на роботу митних органів. Це включає розвиток електронної комерції, зміни у міжнародних торговельних угодах, нові ризики і загрози, пов'язані з тероризмом, кіберзлочинністю, контрабандою. Навчальні програми

повинні враховувати ці виклики і готувати працівників до ефективного реагування на них.

Таким чином, підвищення кваліфікації працівників митних органів є багатограним і комплексним процесом, який вимагає системного підходу і врахування різних аспектів. Це включає навчання новітнім технологіям, міжнародному законодавству, боротьбі з корупцією, управлінню ризиками, захисту прав інтелектуальної власності, екологічному контролю, кібербезпеці, управлінню людськими ресурсами, міжнародному співробітництву, аналізу даних і лідерству. Важливо забезпечити високу якість навчальних програм, системний моніторинг і оцінку їх ефективності, мотивацію працівників до постійного професійного розвитку, створення сприятливого середовища для навчання і обміну досвідом. Це сприяє підвищенню професіоналізму працівників митних органів, забезпеченню належного рівня контролю за рухом товарів через кордони, підвищенню ефективності митних процедур, зниженню рівня правопорушень, забезпеченню національної безпеки і розвитку міжнародної торгівлі. Постійне підвищення кваліфікації працівників митних органів є необхідною умовою для адаптації до нових викликів і змін у зовнішньоекономічному середовищі, що дозволяє митним органам виконувати свої функції на високому рівні і забезпечувати належний рівень контролю за рухом товарів через кордони.

ВИСНОВКИ

Висновки до дипломної роботи на тему "Митна політика держави та шляхи її вдосконалення" можуть бути сформульовані наступним чином:

1. Митна політика відіграє критично важливу роль у регулюванні зовнішньоекономічних відносин, захисті національного ринку та стимулюванні економічного розвитку. Вивчення теоретичних основ і практичних аспектів митної політики дозволило виявити ключові чинники, що впливають на її ефективність.
2. Аналіз нормативно-правових актів, що регулюють митну політику держави, показав, що існуючі механізми потребують оновлення та оптимізації для відповідності сучасним вимогам глобальної торгівлі та міжнародних угод.
3. Дослідження досвіду інших країн у сфері реформування митної політики виявило ефективні підходи та інструменти, які можуть бути адаптовані та впроваджені у вітчизняну практику. Особливо важливим є введення електронних митних декларацій, спрощення процедур митного контролю та посилення боротьби з митними правопорушеннями.
4. Розроблені рекомендації щодо вдосконалення митної політики спрямовані на підвищення її прозорості, забезпечення справедливості та ефективності митних процедур. Це включає впровадження цифрових технологій, оптимізацію тарифних ставок та посилення співпраці з міжнародними торговельними партнерами.
5. Практичне значення висновків дипломної роботи полягає у можливості їх використання урядовими органами для розробки нових або вдосконалення існуючих стратегій митної політики. Також

вони можуть слугувати основою для академічних досліджень та обговорень у сфері міжнародної торгівлі та економічної політики.

6. Отримані результати свідчать про необхідність продовження досліджень у цій галузі, зокрема, щодо впливу цифровізації на митну політику та роль митної політики у формуванні стійких зовнішньоекономічних відносин.
7. Для підвищення ефективності роботи митниці доцільно впровадити сучасні інформаційні технології, зокрема системи автоматизованого аналізу ризиків. Це дозволить швидше та точніше виявляти потенційні порушення та підвищить ефективність митного контролю.
8. Важливим аспектом є розвиток інфраструктури та технічного забезпечення митних органів. Необхідно оновити технічне обладнання та забезпечити належне навчання персоналу для роботи з новітніми технологіями.
9. Важливим аспектом є розвиток інфраструктури та технічного забезпечення митних органів. Необхідно оновити технічне обладнання та забезпечити належне навчання персоналу для роботи з новітніми технологіями.
10. Оптимізація та спрощення процедур митного оформлення, включаючи зменшення кількості необхідних документів та скорочення часу на їх обробку, сприятимуть покращенню бізнес-клімату та залученню іноземних інвестицій.
11. Посилення міжнародної співпраці та обміну інформацією з митними органами інших країн дозволить більш ефективно боротися з контрабандою та іншими порушеннями митного законодавства.
12. Підвищення прозорості та підзвітності роботи митних органів через впровадження антикорупційних заходів та регулярний аудит діяльності митниці сприятиме зміцненню довіри з боку бізнесу та громадськості.

Ці висновки відображають загальну картину поточного стану митної політики та пропонують конкретні шляхи її удосконалення, що є критично важливим для подальшого розвитку національної економіки та зміцнення міжнародних економічних відносин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Бережнюк. І. Теоретичні основи та сутність митної справи / І. Бережнюк // Вісник Академії митної служби України. – 2002. – № 3. – С. 3-17.
2. Бережнюк І.Г. Митне регулювання України: національні та міжнародні аспекти: монографія [Текст] / І. Г. Бережнюк – Дніпропетровськ: Академія митної служби України, 2009. – 543 с.
3. Бондаренко Є. Особливості функціонування митної системи умовах пандемії COVID-19: зарубіжний досвід та реалії України/Є. Бондаренко, В. Угрин// Economic Analysis, Volume 31. No. 4. 2021. – С.134-148.
4. Генеральна угода з тарифів і торгівлі 1994 року (ГАТТ -1994). – [Електронний документ]. – режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/981_003
5. Глуха Г.Я. Митна політика як фактор економічного зростання країни [Текст] / Г.Я. Глуха // Проблеми економіки, № 3, 2012. – с.20-25
6. Гребельник О.П. Митна справа Підручник [Текст] / О.П. Гребельник. – К.: Центр учбової літератури, 2014. – 472 с.
7. Гребельник О. П. Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності: навч. Посібник // О. П. Гребельник. –Київ: Центр навчальної літератури. – 2015. – с. 25.
8. Гуцул І. Митна політика та її вплив на зовнішньоекономічну діяльність [Текст] / Інна Гуцул // Світ фінансів. – 2016. – Вип. 2. – С. 67.
9. Дем'янюк О. Митний тариф як регулятор зовнішньої торгівлі держави // Економічний аналіз. – 2012. – Вип. 10. Ч. 2. – С. 21-24.
10. Дерманська Л.В. Оцінка фіскальної ефективності митної політики України /Л.В. Дерманська – Економіка та суспільство, №38, 2022. – режим доступу: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-25>

11. Державна служба статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
12. Дубініна А.А. Митна справа: підручник[Текст] / А.А. Дубініна, С.В. Сорокіна, О.І. Зельніченко. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 320 с.
13. Додін Є.В. Міжнародне співробітництво з питань митної справи: навч. посібн. / Є.В. Додін, В.В. Серафимов. – Львів: Галицька видавнича спілка, 2016. –176 с.
14. Ершов А.Б. Международные таможенные отношения [Текст] : учебное пособие [Текст] / А.Б. Ершов. – СПб., 2000. – 319 с.
15. Жорін Ф.Л. Сучасна митна політика України: навчальний посібник / Ф.Л. Жорін – К.: Магістр–XXI ст., 2016. – 176 с.
16. Заклекта-Берестовенко, О. С. Зарубіжний досвід реалізації митної справи [Текст] / О. С. Заклекта-Берестовенко // Митна справа: підручник / А. І. Крисоватий, С. Д. Герчаківський, О. Б. Дем'янюк, О. В. Бречко; за ред. А. І. Крисоватого. – Тернопіль: ТНЕУ, 2014. – С. 503-524.
17. Закон України від 16.09.2014 № 1678–VII «Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони»: // Офіційний вісник України. – 2014. – № 75. – Ст. 2125.
18. Калініченко А.І. Шлях адаптації українського митного законодавства до світових стандартів [Текст] / А.І. Калініченко // Юридичний науковий електронний журнал, №1, 2015. – С. 115-118
19. Карамбович І. М. Митна система та її роль в регулюванні зовнішньої торгівлі України: монографія [Текст] / І. М. Карамбович. – Дніпропетровськ: Академія митної служби України, 2009. – 281 с.
20. Коломоєць О.В. Митна політика сучасної держави в структурі державної політики / О.В. Коломоєць // Науковий вісник Херсонського державного університету, Випуск 4, Том.2, 2014 – С. 60-64

21. Кормич Б.А. Державно-правовий механізм митної політики України: монографія / Б.А. Кормич. – Х. – 2012. – 199 с.
22. Конвенція про спрощення формальностей у торгівлі товарами від 20 травня 1987 р. / ЄЕС, Австрія, Фінляндія [...]; Конвенція, Міжнародний документ в редакції від 25.03.2003 – [Електронний документ]. – режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/987_012
23. Конвенція про єдиний режим транзиту від 20 травня 1987 р. (із змінами) / ЄЕС; Конвенція, Міжнародний документ – [Електронний документ]. – режим доступу: – www.kmu.gov.ua/docs/EA/.../15_Annexes.pdf
24. Криварникова І.Ю., Чабаненко Ж.М. Проблеми та шляхи удосконалення державного регулювання в Україні // Митна політика в Україні в контексті європейського вибору, проблеми та шляхи вирішення. – Дніпро: Академія митної служби України. – 2015. – 256 с.
25. Крисоватий А. Фіскальна ефективність ПДВ із ввезених на митну територію України товарів / А. Крисоватий, І. Гуцул // Економіст. – 2015. – № 5. – С.7-9.
26. Крисоватий А. Податкові аспекти соціального добробуту в Україні / Андрій Крисоватий, Анатолій Луцик // Світ фінансів. – 2016. – Вип. 2 (47). – С. 7-17.
27. Луценко І. С. Основні етапи реалізації митної політики України в сфері зовнішньоекономічної діяльності / Луценко І. С // Ефективна Економіка – 2011 – №1 УДК 336.02:339.9.012.24 Режим доступу – <http://www.economy.nauka.com.ua/index.php>
28. Луцик А. І. Митна політика України – стимулятор економіки в умовах інтеграційних процесів / А. І. Луцик // Економічний аналіз. – № 7. – 2014.
29. Мартинюк В. П. Митна система України та її фіскальнорегулюючий потенціал [Текст] / В.П. Мартинюк // Механізм регулювання економіки. — 2010. — №3, Т.2. — С. 84-92.
30. Статистика зовнішнього сектору (2023), URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external> (дата звернення: 29.05.2024).

31. Регіональні обсяги зовнішньої торгівлі товарами (2023) URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/zd/oet/arh_oet2022_u.html (дата звернення: 29.05.2024).
32. Статистика митниці (2023), URL: <https://bi.customs.gov.ua/uk/trade/> (дата звернення: 30.05.2024).
33. Алексеенко, І. М. Основи митного права України / І. М. Алексеенко. – Київ: Видавничий дім "Кондор", 2021.
34. Барановський, О. І. Митне право України: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / О. І. Барановський. – Харків: Право, 2020.
35. Дорохова, І. В. Митна справа: навчально-методичний посібник / І. В. Дорохова. – Львів: Львівська політехніка, 2022.
36. Єфремов, С. П. Митне регулювання в Україні: актуальні питання теорії та практики / С. П. Єфремов. – Дніпро: Університет митної справи та фінансів, 2021.
37. Завгородня, О. І. Митна політика та митне право України / О. І. Завгородня. – Одеса: Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова, 2020.
38. Ковальчук, В. П. Митний контроль: теорія та практика / В. П. Ковальчук. – Київ: Національна академія державного управління при Президентові України, 2021.
39. Корнієнко, О. В. Митні процедури та операції в Україні: навчальний посібник / О. В. Корнієнко. – Харків: Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця, 2020.
40. Леонова, Т. В. Митні режими: навчальний посібник / Т. В. Леонова. – Київ: Видавництво «Центр учбової літератури», 2022.
41. Мельник, М. І. Міжнародне митне право та митна політика України / М. І. Мельник. – Чернівці: Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича, 2021.
42. Савчук, О. В. Митна справа: основи теорії та практики / О. В. Савчук. – Полтава: Полтавський університет економіки і торгівлі, 2020.

43. Аксенова, І. В. Митна політика України в умовах глобалізації / І. В. Аксенова. – Київ: Наукова думка, 2021.
44. Білик, В. М. Сучасні тенденції митного регулювання / В. М. Білик. – Львів: Видавництво Львівського університету, 2022.
45. Мороз, Н. В. Митні процедури у зовнішньоекономічній діяльності / Н. В. Мороз. – Харків: Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця, 2021.
46. Петров, О. Г. Митне право: теорія і практика / О. Г. Петров. – Київ: Видавництво "Центр учбової літератури", 2022.